

Laisvoji Mintis

FREEDOM OF THOUGHT

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės, "Laisvoji Mintis" Chicago, Illinois.

Entered as Second-Class Matter February 3rd, 1915, at the Post Office at Chicago, Ill., under the Act of March 3rd, 1879.

No. 57

Chicago, Ill., Vasaris (February) 1915

Tomas VI

Publisher & Editor Zigmond Vitkauskas.

INTALPA.

1. Kapitalo Augimas ir Darbinikiškas Klausimas, *Z. Vitkauskas* 1347—1348
2. Iš Karės Lauko. 1348
3. Kruvinasis Lietuvos Laikmetis, *Dr. J. Šliupas*. 1349—1350
4. Iš Gamtos Mokslų Srities. 1350—1358
 - (a) Vulkanai ir Žemės Drebėjimai.
 - (1) Vulkanų Produktai, *Z. V—kas*. 1350—1354
 - (2) Vulkaniškos Juostos, (3) Žemės drebėjimas ir jos vidurys, (4) Vulkanų Veikimai.
 - (b) Alkoholis Mokslo Šviesoje, *Z. V—kas*. 1354—1355
 - (1) Alkoholio Darymas, (2) Kiek iš karto Alkoholio Pasidaro? (3) Tulos Alkoholio Ypatybės.
 - (c) Evoliucijos Mokslas Paveiksluose, *Dennis Hird, M. A.*, vertė *J. Šliupas, M. D.* 1355—1358
5. Limpančios Ligos ir Šventenybės, *Gydytojas Veidbuinis*. 1358—1360
6. Šis Bei Tas iš Chronikos. 1360—1362
 - (1) Nelaimės ant Geležinkelių, (2) Kariaujančių Tautų Užsteliavimai, (3) Tarp Vokietijos Socialistų, (4) Pernykščių Metų Geležinės Rudos Produkcija, (5) Nekrologija, (6) Dovanos ir Palikimai, (7) Iš Karės Lauko.
7. Spauda ir Gyvenimas. 1362—1365
 - (1) Fondai ir Draugijos (2) Pro Domo Sua, (3) Lietuvoje, (4) Apie Lietuvos Susisijungimą.
8. Galas su Galu, *Pr. S. Žmogus*. 1365—1368
 - (1) Plunksna Lietuvoje, (2) Lietuva ir Moksleiviai, (3) Vėlesnieji Moksleiviai ir Studentai.
9. Dailioji Literatura ir Dailė. 1368—1370
 - (1) Pasaka, *Laukų Deivė*.
10. Raštų Peržvalga. 1370—1372
 - (1) The Question of Alcohol, *Alfa*.
11. Voltaire, *Kaukas*. 1372—1373
12. Mintis. 1374
13. Prisiūstos Paminėjimui Kningos. 1374
14. Klaidų Atitaisymas. 1374

APTIEKA IR SPECIALĖ
VAISTAMS IŠDIRBINĖTI
CHEMIŠKA LABORATO-
RIJA. TURIME PARGA-
BENTŲ IŠ EUROPOS IR
LIETUVOS, VISOKIŲ
LIAUDIES MEDICINOJE
VARTOJAMŲ ŽOLIŲ IR
KITOKIOS RŪŠIES GY-
DUOLIŲ. : : : :

Gerai vaistais, teisingu ir mandagiu patarnavimu yra
visiems gerai žinoma

JUSTINO KULIO APTIEKA,
3259-3261 So. Halsted St., Chicago, Ill.

WHOLESALE & RETAIL
DEPT. STORE

TELEPHONE YARDS 1532

MUSŲ ATSAKANTIS
DARBAS, TEISINGAS
ŽMONĖMS PATARNAVI-
MAS IR GRYNI VAIS-
TAI,—MUS GERIAUSIAI
ISGARSINA. : : : :

1. Arbata nuo kosulio: yra sutaisyta iš įvairių žolėlių žiedų, vartojamų mūsų liaudies medicinoje, išgydo nuo peršalimo ir kosulio.25c.
2. Arbata kraujo valytoja: pagerina kraujo sankstymos valo (čistija) jį, ypač patariame vartoti ligonims, pasveikusiems iš po sunkių ligų.25c.
3. Akims lašai: gydo akysopstą ir akių uždegimą.25c.
4. Balsamas nuo kosulio: pasekmingai gydo sausą ir šlapią kosulį.25c.
5. Bobro mėsa ir bobro lašai: šie vaistai yra žinomi jau iš senų-senovės, plačiai vartojami liaudies medicinoje.50c.
6. Brilliantina: suminkština odą, priduoja veidui šviesią, spalvą ir švarumą.25c.
7. Capsico Compound: gydo reumatizmą, neuralgiją, paralyzių, kraujo sukrekėjimą, skaudėjimą strėnų, sutinimą ir dantų gėlimą.25c.
8. Dantims lašai: išmėginti ir pripažinti už geriausius, umai sustabdo dantų skausmą ir apsaugoja juos nuo gėlimo.25c.
9. Linimentas nuo reumatizmo: (vartojamas į vidų ir iš lauko). Gydo nuo įsisenėjusio (chroniško) reumatizmo ir sustabdo skausmą ir gėlimą sąnarių.25c.
10. Medikališkas krėmas: gydo veido spuogus (inštirus-acne vulgaris), dedervines ir pleinėjimą, daro veidą skaisčių ir šviesų.50c.

ĮVAIRIOS MOSTIS.

11. Mostis nuo slogų (slunkto-kataro) nosyje: gydo pasekmingai įsisenėjusį slogą.25c.
12. Mostis gydanti.25c.

Kas tik ko norite, mano aptiekoje viską gausite. Siunčiu gyduoles į kitus miestus. Norintieji jas išrašyti, malonėkite pridėti 5c. Persiuntimui. Rašykite:

JUSTIN KULIS, Aptiekorius, 3259-61 So. Halsted St., Chicago, Ill.

ĮVAIRŲS VAISTAI.

13. Nuo kojų prakaitavimo: (miltai ir lašai). Prašalina dvokiantį kvapą, sulaiko ir išgydo prakaitavimą. Svarbu, ypač vasaros laike, privalo kiekvienas, mylįs švarumą, turėti šį vaistą.25c.
14. Nuo puslių ant kojų (kornų): (Pleisteris, mostis ir lašai. Prašalina skaudančias sukietėjusias pusles. 10c.
15. Plaukams aliejus: sustabdo plaukų slenkimą, stiprina jų šaknis ir priduoja švelnumo.25c.
16. Plaukams "Tonikas": naikina bluzganas (pleiskanės) suminkština plaukus ir prašalina jų riebumą.25c.
17. Plaukams mostis (pamada): norintie turėti gražius ir švelnius plaukus, vartokite šią mostį.25c.
18. Vaistai nuo galvos skaudėjimo. Milteliai (proškai): Umai sustabdo galvos skausmą paeinantį nuo vėjo užputymo ir persišaldymo.25c.
19. Žirneliai arba tabletkos.25c.
20. Trejanka (Trejos devynerios): sutaisyta iš įvairiausių, pargabentų iš Europos, gydančių šaknelių, žolėlių, žiedelių ir kitų augalų. Pastiprinančiai veikia ant viso kuno, vartojama su degtine (arielka).25c. Trejanka skystimo pavidale, bankutėse. 50c ir \$1.00

Mano aptiekoje galite gauti: kiškio (zuikio), žąsies, angies ir įvairių paukščių ir žvėrių taukų, kurmių, skurelių ir t.t.

Taipgi turiu įvairių-įvairiausių medikališkų ir botanikų žolių, žiedų ir šaknių.

Išsiųsdink
šiandien

Tiktai \$1.00 doleris

Kiekvienam lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAIČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų mūsų jaunujų rašytojų, kurie duoda mums pradžią grynios literatūros srovei, kurių visų pirmiausias tikslas jau nebvien žadimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir gaivinimas, tvėrimas pačios dailiosios mūsų raštijos.

Taigi dailių poezijos ir prozos rinkini galima gauti tiktai už \$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,

142 So. 8th St.

Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujame agentų kiekvienoje Lietuviais apgyventoje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

JAUNOJI LIETUVA

VIENINTĖLIS SAVO RŪŠIES 80 PUSLAPIŲ
ILIUSTRUOTAS MĖN. LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS

Jame dedama geriausi moksliniai straipsniai ir geriausios apysakos.

Kalba gryna, graži ir suprantama. Jei nori smagiai ir naudingai laiką praleisti, skaityk Jaunąją Lietuvą. Kaina metams \$3.00; pusei metų \$1.50; vienas num. 25 c.

28 Metų Laikraštis

VIENYBĖ LIETUVNINKŲ

EINA KAS SEREDA, BROOKLYN, N. Y.

ir paduoda daugiausiai gerų ir svarbių žinių iš Amerikos, Europos ir viso svieto, o prenumerata kaštuoja metams tik \$2.00; pusei metų \$1.00. Užrubežiuose: metams \$3.00; pusei metų \$1.50.

Rašyk adresu:

J. J. PAUKŠTIS & CO.,

120—24 Grand St.,

BROOKLYN, N. Y.

Laisvoji Mintis

FREEDOM OF THOUGHT

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės, "Laisvoji Mintis" Chicago, Illinois.

Entered as Second-Class Matter February 3rd, 1915, at the Post Office at Chicago, Ill., under the Act of March 3rd, 1879.

No. 57

Chicago, Ill., Vasaris (February) 1915

Tomas VI

Publisher & Editor Zigmond Vitkauskas.

KAPITALO AUGIMAS IR DARBININKISKAS KLAUSIMAS.

askyrsčius žmones į klases atrasime, kad darbininkai sudaro didžiausią ir skaitlingiausią klasę. Rods, šiai klasei pridėtų užimti pirmą vietą žmonijoje ir jos reikalai turėtų rasti pirmoj vietoj. Bet nudien viskas yra kaip tik atžagariai. Darbininkų klasės reikalai nusmukę veikia paskutinėn vieton. Kad ir didžiausias įvyktų tarp darbininkų nuotikis, taip vadinamoji augštesnės luomos ir kapitalistiškoji spauda vos puse lupų apie tai prasitaria. Gi atžagarai apie savo, kad ir menkniekius, prirašo netik laikraščių skyltis, bet ištikus puslapius. Mat, savi dalykai. Darbininkai yra suprantami literatai, todėl jei kas juos ir skaudžiausiai skriaudžia, jie tyli ir ramiai kenčia, neša ant savo surambėjusio kaklo darbininko kryželį.

Pastaruoju laiku ir bėgyje pereinusių metų darbininkų padėjimas radosi apgailėtinoje vietoje. Tokias sunkias jų gyvenimo aplinkybes sudarė bedarbė. Prieš praėjusias Kalėdas mielaširdingų organizacijų nariai, apžiūrinėdami bedarbių ir beturčių darbininkų gyvenimo vietas, atrado, kad bedarbiai su pačiomis ir mažutyčiais kudikiais, tokiam šaltyje ir pugoje, — gyveno arklinėse ir dar prastesnėse lindyne. Rods, spaudai prisiėjo visa burna prabilti apie tai, bet, kas zin kodėl, ji to nepadarė. Tik ilgainiui paskelbė, kad mielaširdingos organizacijos už surinktus pinigus per Kalėdas beturčiams iškėlė gerus pietus. Na, sakysime, tie beturčiai turi būti sotūs ir linksmi net per visus sekančius metus!..

Niekas neginčys, kad ko tik toliau, to gyvenimas pasunkėja ir paprastėja. Seniau darbininkai gal kiek ir mažiau uždirbdavo, bet pragyvenimas buvo daug pigesnis ir jie galėdavo šiaip-taip stumti dienas. Dabar-gi pragyvenimas nepaprastai pabrango, darbo

nėra, na, ir gyvenk žmogus ant šios ašarų pakalnės, kai sau išmanai. Ir kad jau visi turėtų guostis sunkiu gyvenimu, tai būtų dar pusiau bėdos. Bet dabar juo guodžiasi sunkiausių darbų darbininkai. Gi turto liai sunkių metų kaip ir nemato. Jų kapitalas, nors kiek lėčiau, vis-gi be pertraukos dauginasi, auga. Kelios dešimtys metų atgal Amerikoje kaip ir nebuvo kapitalistų, milionierių. Nudien jų šioj šalyj randasi apie penki tukstančiai. Tuli iš jų pradėjo vadintis jau net daug-milionieriais. Nesinori tikėti, kad jie patys būtų, taip greitai laiku, tuos milijonus užsidirbę. Da nė vienas žmogus, kad ir didžiausią algą gaudamas, bėgyje savo gyvenimo nesucidėjo milijonų. Aišku tatai, kad ir milionieriai savo milijonų neuždirbo. Kas-gi jiems juos uždirbo? Atsakymas greitas — tie, kurie dirba už našlės skatikėlius, kurie nieko neturi, kurie šaltyje ir pugoje su mažutyčiais gyvena arklinėse, arba be pastogės vaikščioja iš vietos vieton. Idant nekirtus oro kardų, imkime tulus pavyzdžius, iš kurių aiškiai suprasime, kaip turtas auga.

Nors Amerikos geležinkeliai bėgyje pereinusių metų ir veikė nepergeriausiai, vis-gi jų turtas užaugo kas metas ant septynių šimtų milijonų dolerių (\$700,000,000). Amerikos telefonų ir telegramų kompanija įdėda kas metas savo vaizboje \$5,000,000. Suvienytos Valstijos neišaikvoja tiek pinigų visos šalies kanalų ir upių pagerinimui. Puget Sound kompanija, už pravedimą 1,700 geležinkelio mylių užmokėjo \$155,000,000 (šimtą penkiasdešimtis penkis milijonus dolerių). Po metų veikimo jos turtą apvertino ant 236,000,000 dol., dar už metų kompanijos turtas siekė 269,000,000, dol. Kitais žodžiais ir aiškiau pasakius, pirmais metais kompanijos turtas, iš paslapties šaltinio, užaugo ant 81,000,000 dol., antrais metais iš to paties šaltinio jis jau užaugo net 33 milijonų dolerių. New Haven geležinkelio kompanijos turtas per devynis metus nužengė nuo \$93,000,000, ant \$417,000,000 arba, aplamai imant, kas metas kompanijos turtas dauginos ant \$36,000,000. Iš šitų milijonų kompani-

ja pirko daugiau žemės geležinkeliams pratęsti. Išleido geroką sumą geležinkelių užlaikymui ir pagerinimui, o \$204,000,000 įdėjo kitokiose vaizbose — laikraščiuose, garlaiviuose ir k. 1898 m. *Chicago* ir *Alton* geležinkelio kompanija turėjo kapitalo \$7,000,000. Per sekančius septynis metus jos kapitalas užaugo ant \$18,000,000. Arba, kitaip sakant, per septynis metus kompanija uždirbo \$11,000,000. Dailus uždarbis, ar ne? Dar galima pažymėti čielą eilę panašių pavyzdžių, tečiau, berods, ganės ir to, ką jau čia esame pažymėję. Dabar tik reik viską išmanyti, kaip tas kapitalas taip stebuklingai augo.

Vienatinis kapitalo augimui kelias, tai ėmimas už bilietus daugiau, negu reikia. Pastebėtina, kad į tai neatkreipė domos nė žmonės, nė laikraščiai, nė valdžia. Juk milijonus dolerių suimti iš žmonių, tai prasizengimas. Tečiau už tąjį prasizengimą niekas nebaudė prasizengėlių. Jiems, mat, valia be saiko pinigų krauti.

Šie žmonių surinktieji pinigai nusmuko individuumų kišeniuose. Jie padaugino turtuolių skaičių, bet ar nuo to šaliai geriau? Visai ne! Turtuolių niekas nemato, bet bėdinųjų visur kupinai.

Ne tik geležinkelių kompanijos semia didelį pelną, bet lygiai ir kitos įvairios kompanijos bei korporacijos daro tą patį. Ko toliau, to daugiau pinigų atuduriu privatiškų ypatų rankosna. Ilgainiui gal prisieiti, kad visa Suv. Valstijų valdžia ir visi šalies gyventojai turės klausyti tų ypatų diktavimų. Jau ir dabar pavyzdžiai ir prietikiai aiškiai pasako, kaip valdžia nepajiegia suvaldyti šalies piniguočius. Miręs Morganas savo turtu valdė netik visas šalies bankas, geležinkelius, bet net pačią šalį. Lawrence iškilo streikas ir valdžia nepajiegė priversti darbdavius tairintis su darbininkais. Nuo to nukentėjo net dešimtys tukstančių darbininkų. Kolorados, Vakarų Virginijos, New Yorko ir kiti didieji streikai aiškiai pasako, kaip valdžia jau dabar neįstengia suvaldyti turtuolių. O toliau, ir ką galime spręsti, kas toliau gali atsitikti? Jei viskas eis tuo pačiu keliu, tai turtuoliai ir valdžią paims savo rankosna, o tada prieš juos niekas ir žodžio netars. Kaip reik pagalios apsiginti nuo turtuolių? Vienatinis kelias apsiginimui nuo jų yra šis: valdžia turi paimti savo rankosna visus darbo įrankius ir vaizbą. Po valdžios ranka darbininkams būtų daug geriau dirbti; nebūtų bedarbės ir nekęstų bado. Jei būtų nors koks pelnas jis eitų valdžios išdan. Suvienytų Valstijų valdžios turtas yra žmonių turtas, nes šalies valdžia yra žmonių, piliečių rinkta, todėl esti žmonių valdžia.

Kokią teisę turtuoliai turi operuoti geležinkelius, įvairias kasyklas, laivus, aliejaus šaltinius ir k.? Juk sidabras, varis, auksas, druska, anglis, švinas ir kiti žemėje esantieji metalai susiformavo geologiško laiko tarpe, žmogaus rankos prie to neprisdėjo, todėl

visi žmonės turi lygiai jais naudotis, nes, pasak šventraščio, Dievas visiems lygiai atidavė. Bet nudien tik išrinktieji turi visus žemės, oro ir vandens turtus suglemžę savo rankosna, o šimtai milijonų žmonių turi maldauti jų. Jeigu tulą daiktą išranda žmogaus protas, išradėjas turi atsiimti už tai atsakantį ir jam priderantį atlyginimą. Visi žemės, oro, vandens produktai ir turtai turi prigulėti visiems lygiai, nes jų niekas neišrado.

Rooseveleto adminstravime buvo neapsakomas šalies pramonės krizisas; Taftui adminstruojant tas pats ponas krizisas daėdė žmonėms iki gyvam kaului; dabar, Wilsonui esant šalies pirmininku, ir-gi yra negirdėtas pramonės krizisas, nuo kurio kenčia beturčiai.

Kiti šalies pirmininkai nieko nesakė apie šalies pramonės nusmukimą ir bėdinus darbininkus, vienok Taftas gal už visus užreikė, buk "Dievas žino, ką reikės daryti su bedarbiais". Ir visuomet bedarbiais tik Dievas rupinsis, jei jie patį nesirupins savimi.

Žmonių gerbuvis bus tik tada užtikrintas, kuomet žmonių išrinkta valdžia paims pramonę savose rankose. Kuomet piniguočiai valdys vaizbą, jų turtas, suprantama, augs, dauginsis, bet nuo to šaliai ir visai žmonijai nė šalta, nė karšta. Da-gi turtuoliai yra pavojingi elementai žmonijos laisviai, gerbuviui ir šalies progresui, bujojimui. Jeigu historijoje randame, kad Romos piniguočiai nesigėdijo bile kam Romos imperiją perduoti, rods, už \$12,000,000 tai ar galime tikėti, kad šios gadynės piniguočių yra geresnė sąžinė ir jie to, progai pasitaikius, nedarytų su savo tėvyne? Iš visko matome, kad tik tada bus užtikrintas šalies ir žmonių gerbuvis, kada patį žmonės operuos šalies pramoniją ir su ja surištus įrankius.

Z. Vitkauskas.

IŠ KARĖS LAUKO.

Kad vokiečiai baisiai sumušė rusus Prusų Lietuvoje, to neužgina nė rusų oficialiai pranešimai.

Kuomet viena vokiečių armija spaudė rusus ties Mozurų ežerais nuo pietų, antra užėjo nuo žiemų, patraukė į rytus ir pasuko į pietus, idant susijungti su pietų dalyje esančiais savo broliais-vokiečiais. Tik didelės pугos, speigai, neleido vokiečiams galutinai rusus apsupti. Tokiu budu rusų armijos dalis paspruko iš vokiečių rankų. Visgi krito ant mušio lauko ir nelaisvėn pateko apie 100,000 rusų. Prie to vokiečiai atėmė nuo rusų 300 įvairių kanuolių, tarp kurių randas 10 didžiųjų armotų. Suvalkai, Augustavas, Tauragė, Pilviškiai ir tuli kiti žymesnieji Lietuvos miestai randasi vokiečių rankose.

Po paskelbimui blokado Vokietijos povandeniniai laivai paskandino 6 Anglijos laivus; 2 Francuzijos; 2 Amerikos; 2 Norvegijos ir 1 Hispanijos.

Vakaruose ir Karpatuose kova eina be persvaros.

Dr. J. Šliupas.

KRUVINASIS LIETUVOS LAIKMETIS.

Padėjimas lietuvių Maskolijoje, kaip tautos.

Latiniškas alfabetas yra išsaknijęs į lietuvių tautos gyvenimą, jis pastojo tosios savastimi. Lietuviai, regis, ir daugelis slaviškų tautų—čechai, chorvatai, lenkai ir tt.—priėmė drauge su priėmimu krikščioniško tikėjimo latinišką alfabetą, ir delto šitas tapo įrankiu jų apšvietimo, be kurio jie negali apsieiti. Šitoki organiški tautos privalumai negali būti prašalinti nė panaikinti nė kokiais policijos uždraudimais. Uždraudimas vartoti latinišką alfabetą tautiškoje spaudoje lyginasi visiškam uždraudimui spaudinti ką-nors lietuvių kalboje. Ir išties, nuo 1864 m. spausdinimas lietuviškų knygų ir periodinių išleidimų Didžiojoje Lietuvoje visai panaikinta ir persikelia ant mažos tautiškos teritorijos į Prusus. Viskas, kas yra rašoma lietuviškai Maskolijos ribose, yra siunčiama į Tilžę, ir viskas, kas yra skaitoma lietuviškai Maskolijos ribose, išeina iš Tilžės ir slapta pereina per Maskolijos rubežių. — Tas suteikia didelę blėdį lietuviškam apšvietimui, lietuviškai civilizacijai ir lietuviškai literaturai. Iš visų tautų visos pasaulio lietuviška tauta yra vienatinė tauta, kuriai yra atimta galė prigimto kulturingo ugio ir morališko literatiško išsiplėtojimo per kvailą policijos uždraudimą, ir tai nelegališką, žiurint iš pusės pačios maskoliškos tiesdarybos. Reikia dar neužmiršti, jog kaip manifestu 1795 m. apie priskyrimą Lietuvos prie Maskolijos, taip lygiai ir aktais Vienos kongreso 1815 m. pripažintos ir užgvarantuotos likosi Lietuvai visos tos tiesos, kurias ji turėjo prieš tą priskyrimą, o prie skaitliaus tokių organiškių tiesų priklauso, žinoma, ir tiesa vartojimo latiniško alfabeto, taip kad jo uždraudimas, išmislytas ir įvestas laiku kariško padėjimo krašto ir su panaikinimu nepanaikintas, pasirodo šitą syk labiau nelegališką.

Gavimas elementariško apšvietimo savoje kalboje yra viena iš pamatinių tautos tiesų, visur pripažintų, ką ir Maskolija pripažino tulame laipsnyje, nesą ukazas rugpjūčio 30 d., 1864 m. apie pradines mokslaines Lenkų Karalystėje sk. 49 skelbia, jog mokinimas pradinėse mokslainėse turi būti vedamas prigimtoje gyventojų kalboje. Taigi didesnėje Suvalkų gubernijos dalyje mokinimas pradinėse mokslainėse turėtų būti atliktas lietuvių kalboje; tačiau taip nėra, ir 1871 m. buvęs švietimo ministeris gr. D. Tolstoji žodžiu prisako pamazi įvesti visose pradinėse Lenkų Karalystės mokslainėse mokymą rusų kalboje, ir tokiu būdu ukazas, kurs iki šiandien turi įstatymo jėgą, tam-

pa prašalintas. Taip pat Lietuvoje, po Vilniške general-gubernatoryste, ir Kurše, mokinimas pradinėse mokslainėse atsilieka rusų kalboje.

Tikėjimo mokslas visur gimnazijose ir vidutinėse mokslainėse yra išguldomas tautiškoje kalboje. Kad nusprendimu komiteto ministerių 1869 m. visose gimnazijose ir progymnazijose Lenkų Karalystėje įvestas liko mokinimas maskolių kalboje, tai tikėjimo mokslas po senovei buvo paliktas lenkų kalboje. Tuo tarpu net tos tautiškos tiesos, duotos ribose Karalystės lenkiškai tautai, neturi Maskolijoje lietuviškoji tauta. Kaip gimnazijose ir kitose vidutinėse mokslainėse Šiaur-vakarinio krašto, taip ir lietuviškoje dalyje Suvalkų gubernijos vietiniai mokiniai klauso tikėjimo mokslo maskolių kalboje, lygiai kaip turi jie klausyti dievmaldystės, pamokslų ir įvairių papildomųjų dievmaldystę maldų toje pat kalboje ir vartoti maskoliškas maldakninges, išleistas Vilniaus mokslo aprubės.

Bandytas įvesti maskolių kalbą į papildomąją katalikišką dievmaldystę krašto apskritai, kuri buvo pasiėmus vidujinių reikalų ministerija, nukentėjo rimtą nepasisekimą. Pagal nusprendimą Klermontiško synodo katalikiškose parapijose su maišytais gyventojais dievmaldystė turi būti laikoma kalboje didesnės gyventojų dalies — *lingua vernacula*. Patįs maskoliai “diejateliai” su laiku suprato, jog didžiai apsiriko, norėdami įvesdinti maskolių kalbą į katalikų dievmaldystę per prievartą ant tulų kunigų, be žinios ir pritarimo augštesnės valdžios. General-gubernatorius Kochanov 1885 m. įneša vidujinių reikalų ministeriui, idant prašalinti lenkų kalbą iš vartonės katalikiškoje dievmaldystėje, o užvaduoti ją — sulyg tiesų apie *lingua vernacula* — apart miestų, kur viešpatauja lenkų kalba, kalbos lietuvių, baltrusių ir mažrusių. Bet ministerių komitetas — kaip tapo pranešta general-gubernatoriui 1886 m. — nugastavo, idant neįvestų į Šiaur-vakarinį kraštą blėdingo separatizmo, panašaus į ukrainofilybę, ir atmetė tą įnešimą. Tokiu būdu neįvyko reforma, kuri, užganėdindama tautiškiems reikalams, būtų tenkinusi reikalavimams lietuviškos tautos. Tiesa, ir dabar yra leista katalikų kunigijai Žemaitijoje sakyti pamokslus lietuviškai, bet tai dar toli siekia nuo įvesdinimo tautiškos kalbos į dievmaldystę ribose etnografiškos Lietuvos, koks buvo projektuotas. Reikia dar patėmyti, kad daugelyje lietuviškų parapijų, kada aplink 70 metus vyriausybe stengėsi įvesdinti maskolių kalbą, paėmė viršų latinų kalba; daugelyje vėl pasiliko lenkų kalba, nežiurint, į tai, kad lietuvių liaudis nė žodžio lenkiškai nesuprato; iš to neretai atsitinka vaidai tarpe parapijonų ir tarpe kunigų, o net peštynės ir imtynės bažnyčioje.

Mokintiesi tautiškos kalbos pradinėse ir vidutinėse mokyklose lietuvių tauto Maskolijos ribose neturi tie-

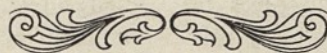
sos. Tiesa, Marjampolės ir Suvalkų gimnazijose tapo įvestos lietuvių kalbos lekcijos, vietoje lenkų bet užtai Šiaulių ir Kauno gimnazijose, Vilniuje ir Grodne, kur gimnazijos perpildytos yra lietuviškos jaunuomenės, lietuvių kalbos niekas nemokina (taip buvo iki 1905 m.). Taip-pat elementarinėse mokyklose nebuvo mokymo tautiškos kalbos. Darytas buvo pastaruose laikuose bandymas įvesti mokymą lietuvių kalbos lietuviškai Kauno dvasiškoje seminarijoje, bet stokuojant reikalingų tam dalykui rankvedžių toks mokymas negali dar turėti pasekmės. Daug kenkia taip pat mokymui lietuviškai apskritai ir ypatin-gai liet. kalbos privertimas mokinių vartoti toje kalboje maskolių alfabetą, kurs tokiam vartojimui visai netinka.

Maskolijoje dar ir šiandien randasi nemaž svajotojų priverstino įvedimo į lietuvių spaudą maskolių alfabeto, norinčių tokiu būdu Lietuvą prijungti prie maskalių tautystės. Muravjevo politikos delei, lietuvių spauda Lietuvoje visai pranyko ir perėjo į Prusus bei Ameriką. Europoje išėdinėjo prieš 1905 m. liet. laikraščiai, kaip *Aušra*, *Šviesa*, *Apžvalga*, *Varpas*, *Ukininkas bei Naujienos*, *Darbininkų Balsas*, *Tėvynės Sargas* ir tt.; Amerikoje-gi: *Liet. Balsas*, *Vienybė*, *Lietuva*, *Garsas*, *Rytas*, *Kardas*, *Nauja Gdynė*, *Apšvieta*, *Tėvynė*, *Dirva*, *Pensylvanijos Darbininkas*, *Saulė*, *Ateitis*, *Lietuvis*, *Žvaigždė* ir tt. Šitie laikraščiai, jų gabenimo per maskolijos rubežių, kame pasirodo aiškių aiškiausia valdžios silpnumas kovoje su visa tauta, ginančia savo prigimtas tiesas. Rods, valdžia tramdo dvasišką tolynzengimą ir tautišką apšvietimą, tečiau persekiojimais, kratomis, pinigiskomis baudomis ir kalėjimu vyriausybė iššaukė tokį liaudies ir apšvie-

stunų pasišventimą, kokio Lietuva, rasi, nebutų susilaukusi be tokio padilginimo. Ir neapykanta del Maskolijos valdžios auga jų skaitliumi aukų ir tautiškų kankintinių.

Vilnius nuo 16-to šimtmečio buvo kulturišku centru Lietuvos ir turėjo savo augštesnę mokslinę. Uždarius Vilniaus universitatę 1833 m., Lietuva neturi tokios įstaigos. Vyriausybė ik tuolaik nepasiryžo, ar reikėtų čia atidaryti universitatę ar pravoslavų akademija, ar kita kokia ugštesnė mokykla. Trukumas augštesnės mokslinės skaudžiai kenkia šalies apšvietai ir kulturingai jos pažangai. Apgrobinas Vilniško muzėjaus ir bibliotekos — Lietuviškoji Metrika tapo išveždinta į Petėrburgą ir Moskvą — ir kitos tolygios skriaudos negali būti užgydytos per pripažinimą gimnazijų Marjampolėje ir Suvalkuose už lietuviškas ir per mokymą ten lietuvių kalbos, ažuot lenkų, nežiurint į tai, kad dešimts stipendijų del lietuviškų valsčionių iš tų gimnazijų tapo paskirtos prie Moskvos universitatės.

Mostelėjimu Muravjeviškų cirkuliarių kultura lietuviškos tautos nepersimainė, ir lietuviškoji spauda nepasidabino prieš valdymierus šalies vyriausybinu mundieru maskoliškosios "graždankos". Lietuviškoji literatūra gan-greit atrado jos prieglaudą už Lietuvos ribų, ištraukdama iš nevalyvų rusifikatoriškų pasvaigėlių rankų. Teisybė, lietuviškos kningos ir laikraščiai, kada patekdavo į policijos rankas, keliaudavo į archyvus, o po tam ant laužų del sudėginimo. Tečiau tie laužai, ant kurių degė ir gaišo lietuviškosios tautos mintis ir žodis, pasilieka išreiškimu protiško nuklydimo vyriausybinų sluogsnų. O lietuviškoji idėja gali šiandien su Galileju svietui pasakyti: *E pur si muove!*

Iš Gamtos Mokslu Srities

Vulkanai ir Žemės Drebėjimai.

—o—

Begyvendami, taip sakant, "ant šios ašarų pakalnės" susiduriame su daug nepaprastų ir nesuprantamų apsišvietimų. Vieni jų nustebina mus; antrasis gerimės ir didžiuojamės; treti-gi pakenkia žmonijai, jos bujojimui, kultūrai, vaizbai ir kartais paime daug gyvasčių. Prie nepaprastų ir nesuprantamų apsišvie-

kimų reikia priskaityti žemės drebėjimus arba vulkaniska veikmė.

Ką-gi žodis "vulkanas" reiškia? Ne ką daug. Jis reiškia ugnies dievą. Vulkanas senovės romėnų supratimu buvo ugnies dievas. Šiuos nepaprastus ant mūsų žemės apsišvietimus pavadino vulkanais, gal todėl, kad jie kartais išmeta daug ugnies.

Aplamai vulkanus galima panašiai apibudinti: Vulkanas yra tai nedidelė žemės plutoje skylė, iš kurios srovena sutirpinta ir labai įkaitinta medžiaga

Šiame apibudiniame, kaip matome, paliečiu tik veikiančiuosius ugniakalnius. Bet gal paklausime, ar jie visi veikia? Nevisi. Yra vulkanai veikiantieji; yra neveikiantieji; o dar randas ir išnykusieji. Plačiais bruožais vulkanus galime išklasifikuoti sekančiais: Veikiantieji vulkanai, miegantieji ir išnykusieji. Šios klasifikacijos prisilaiko svarbesnieji pasaulio geologai ir vulkanų tyrinėtojai.

Sunku tikrai pasakyti, kiek randas kiekvienos klasės vulkanų. Paveizdon, tuli miegantieji neveikia tulą laiką, toliau pradeda veikti ir be pertraukio veikia ilgą laiką, pagalios ir vėl nustoja veikę. Daigi kiti, taip vadinamieji išnykę, užgesę vulkanai, po ilgų metų, netikėtai vėl pradeda veikti. Tai-gi galop matome, kad vulkanų klasifikacija yra labai aplama. Geologai priskaito, kad ant žemės kamuolio visuomet, smarkiau, ar lėčiau, veikia apie 328 vulkanai.

Priseina biskį pagvildinti užgesusių ir išnykusių ugniakalnių veikmę. Teisybę pasakius, pats užvardinimas veik pasako viską, kas paprastai yra galima pasakyti. Taip vadinami miegantieji vulkanai yra tie, kurie, paprastai išsireiškus, po sunkaus darbo atsilsio, miega... Prie šios kategorijos priskirti vulkanai veikia periodiškai. Idant būtų aiškiau, imkime pavyzdžius. Tulas ugniakalnis gali smarkiai arba lėtai veikti per tulą laiką, sakykime,—per pusę metų. Po šio savo darbo jis apsnusta ir užmiega arba neveikia per kelis mėnesius, arba net kelis metus. Po šio miego, tartum atsilsio, jis ir vėl, kai baises galiunas, pradeda veikti. Panašius periodinius vulkanus geologai paprastai vadina miegančiais vulkanais.

Antrosios rūšies vulkanai yra tie, kurie kitą kart smarkiai veikė. Bet, taip besisielodami, galutinai nusikamavo ir jau daugiau neįstengia veikti. Jie neveikia netik per savaites, mėnesius, metus, bet per šimtmečius. Jų kitą kart veikimo pozicija yra galutinai užaugusi ir tik jas geologiškai betyrinėdami surandame, kad čia kitą kart veikta smarkaus vulkano. Geologai negali susekti jokių ženklų, iš kurių būtų galima spręsti, jog šis arba šie vulkanai nors kada prisikels iš sunkaus savo miego. Kitaip sakant, jų neveikimas ir ilgas miegojimas parodo, kad jie yra galutinai išnykę. Tokių išnykusių vulkanų liekanų daug randas Akmeniniuose Kalnuose vakarinėje Suvienytų Valstijų dalyje. Reikia ir tai pažymėti, jog kartais šie, taip vadinami, išnykusieji vulkanai netikėtai pradeda nerimauti ir veikti. Tarp veikiančiųjų ir miegančiųjų ugniakalnių galima pabraukti brūkšnį, bet tarp miegančiųjų ir išnykusiųjų—negalima.

Vulkanų produktai.—Yra visiems žinoma, kad vulkanai beveikdami išmeta laukan produktus arba medžiagą. Pirma vulkanų išmesta materija yra vadi-

nama *lava*. Lava yra sutirpinta medžiaga, kuri plaukia iš žemės vidaus.

Ypatinga šios lavos kompozicija. Be abejo suprantama, kad veik negalima paduoti tikrą šiu lavų chemišką kompoziciją. Iš ko yra susidėję akmens ir žemės pluta, iš kur lava plaukia, beveik iš to yra susidėjusi ir lava. Vienos lavos turi daug vienokių dalykų; antros—kitokių; kitos-gi—da kitokių; tokiu būdu aiškiai matome, kaip kėblu mokslininkams—geologams—chemikams paduoti teisingą lavos chemišką kompoziciją. Mokslininkai veik visuomet pasiganėdina aplama visų lavų kompozicija. Pagal geriausius mokslininkų išrokavimus, tai lava susideda principiausiai iš sekančių substancijų. Iš rugščių, kuriose arndasi apie 65% titnago, ir iš mineralų, kuriose randasi su jais susimaišusio titnago apie 45%.

Be lavos, vulkanai paprastai išmeta galybes pelenų, dulkių, visokios rūšies akmenų, vulkaniškų, taip vadinamų, bombų, ir gazų. Paprastai gazuose vandens randas apie 99.9%. Labai maži nuosimčiai yra sierinio dioksido, hydrogeninės sieros, angliarūgšties, hydrochorinės rūgšties, biskis vieno chlorino ir truputis kitokių substancijų bei chemiškų elementų. Aplankus tulus detalus ir mažmožius, tiek tegalima pasakyti apie vulkanus ir jų produktus. Priseina iš eilės tarti kelis žodžius apie vulkaniškas juostas.

Vulkaniškos juostos. Iš patyrimo ir karts nuo karto laikraščių aprašymo vulkanus, mes žinome, kad ugniakalniai visur-kur neapsireiškia. Yra tam tikros ant žemės kamuolio vietos, kur jie be paliovos siaučia; kitose-gi vietose žmonės jų visai nežino. Gi arčiau ir domingiau išstudijavę vulkanų veikmę atrandame, kad visą jų judėjimą galime padalinti į tam tikras juostas, kuriomis apsireiškia vulkanų bėgiojimas. Lygiai taip ir esti.

Iš svarbesniųjų vulkanų bei žemės drebėjimo juostų reikia pažymėti sekančios:

Pacifikiška juosta, viduržeminių jurių juosta, kuri apima Italiją ir netoli šių jurių esančias tautas arba jų dalis. Atlantiko juosta, kuri traukiasi nuo Portugalijos į pietus; Vakarų Indijos juosta, kuri apima Vak. Indiją, ir tulas ten esančias salas. Svarbus ir pažymėtinas yra tas dalykas, kad visi vulkanai randas prie giliųjų jurių pakraščių. Ko tik jurės gilesnės, to kalnai augštesni ir ugniakalniais skaitlingesni. Sunku pasakyti, ar jurių gylis turi nors mažą sąryšį su kalnų augštumu. To ir geologai negali išrišti. Vienok gamtoje taip yra.

Kad viskas maždaug paaikštėtų, imkime pavyzdžius.

Lietuva nėra apsupta giliomis jurėmis, jos laukai pasižymi lygumomis. Vakarinis pietinės Amerikos kraštas, prie kurio prieina giliosios jurės, yra pasau-

liui žinomas kalnų augštumu. Vėl rytinė Suvienuytų Valstijų dalis yra lygi, kuomet vakarai žinomi kalnuotumu ir užgesusiais vulkanais. Rytinę dalį juosia negiliosios jurės, kuomet vakarinę dalį aprėpia gilus jurių vanduo.

Žemės drebbėjimas ir jos vidurys. Per šimtmečius ir da nudien tebekvaršina geologų protus žemės vidurys. Šiame klausime

geologai daug kuo įvairuoja ir dalykų stovį stengiasi savaip išaiškinti. Vieni geologai žemės vidurį stengiasi logiškai išaiškinti. Antriems to neužtenka. Jie bando šiokiais-tokiais moksliskais bandymais savo išvedžiojimus patikrinti. Tie jų patikrinimai, reik pripažinti, vienok nėra pamatingi ir todėl nesveria daug moksle.

Kadangi ugniakalniai išmeta daug lavos arba sutirpintos medžiagos, todėl pas geologus pirmiausiai gimė mintis, jog žemės vidurys yra skystas, nesa, jų supratimu, jei to nebutų, tai iš kur lava atisrastų? — klausė jie. Vėlesnieji tyrinėjimai patvirtino, kad to negali būti, nes ugniakalniai nesiekia žemės vidurio. Jie daugiausiai turi penkis-šešis varstus gylio. Šį jų gylį sulyginus su žemės dydžiu pasirodo, kad jie yra paviršutiniai. Antras bandymas neužginčijamai parodo, jei žemės vidurys būtų skystas ir jei jos pluta, kuri apjuostų skystimą, turėtų 1,000 varstų storumo, ji neatlaikytų mėnulio gravitacijos arba savęs pritraukimo. Mėnulis žemės pluta, panašiai kaip jurių vandeni, retkarčiais pritrauktų prie savęs. Tokiu būdu matome, kad žemė neturėtų pastovaus pavidalo, bet siubutu, tai vienon, tai kitn pusėn. Gi žemė to nedaro. Antrą pusę vertus, jei žemės pluta būtų tūkstančio varstų storumo, tai ji labai lengvai paverstų ištirpusią medžiagą kieta; kitaip sakant, sukietintų skystą medžiagą. Tai-gi, imdami domon šiuos neužginčijamus fizikos principus, negalime laikyti tos nuomonės, kad žemės vidurys yra skystas. Štai da vienas gal šiek-tiek žingeidumo turįs pavyzdys bei priparodymas.

Fyzisistai pasvėrė žemę. Kaip jie tai padarė čia nekalbėsiu, nes užimtų dau vietos ir tas nesiriša su žemės drebbėjimais bei ugniakalniais. Iš to jie dažinojo, kad žemės vidurys yra, praktiškai kalbant, du ir pusė kartų kietesnis už žemės paviršį. Skystimas, venokioj ar kitokioj formoj, visgi negali būti du ir pusė (2.5) kartu kietesnis už kietą žemės paviršį. Tas ir vėl priparodo, kad žemės vidurys nėra skystas. Šioji teorija atgyveno savo amželį.

Tuli geologai tikrino, kad žemė susideda iš kieto viršaus, skystimo juostos ir kieto vidurio. Be paaiškinimų, berods, ir ne geologui suprantama, kad to niekuomet negali būti. Skysta medžiaga tarp tirštųjų juostų negali būti. Skysta medžiaga tarp tirštųjų

juostų negalėtų ištirvoti. Anksčiau, ar vėliau ji taip pat turėtų sutirštėti ir susilieti su ja apjuosiančiom juostom. Ši teorija, suprantama, neturėjo pasisekimo geologijos moksle.

Pastaruoju laiku dauguma mokslininkų laikosi tos nuomonės, kad žemė perdėm tiršta. Vulkanų lava pasidaro iš tos pajiegos, kuri išsivysto ugniakalniui pradėjus siausti. Šioji pajiega pagimdo šilumą, o pastaroji ištirpina medžiagą, kuri paskui išsilieja.

Yra žinoma, kad žemės temperatūra auga, kuomet leidies žemės gilyn. Yra tikrinama, kad vienas laipsnis užauga kas 60 pėdų (1° Fahr.). Tas reikštų, kad temperatūra žemės viduryje yra ganėtinai karšta bile medžiagos ištirpinimui. Vienok tas neapsakomas ir neinsivaizdinamas spaudimas, kuris esti žemėje, laiko medžiagą čielybėje. Galų-gale išėina, kad žemės vidurys yra tirštas.

Dabar vėl paklausa, kaip pasidaro ugniakalniai? — Reik prisipažinti, kad sunku apie tai ką-nors teisingo pasakyti. Vieni tikrina, kad vulkanas pagimdo mechaniškos pajiegos. Vienok šis tvirtinimas kaip-tik nieko nepasako. Mechaniškos pajiegos veikia vienodai, todėl iš jų negali gimti vienon vieton tokia pajiegu koncentracija, idant sukelti vulkaną. Tuli vėl sako, kad chemišku procesu gimsta tvirtos jiegos, kurios paskui išvysto ugniakalnius. Teisybė, kad chemiškos reakcijos kartais yra skubios ir išvysto daug šilumos, vienok ir dabar nesuprantama, kaip susikoncentruoja šioji šiluma ir paskui taip baisiai išsiveržia laukan. Juk tokia jeiga, kuri sulygina kalnus, išdžiovina ežerus, užtvenkia ir sulauko upių bėgimą, sugriauna ir su žeme sumaišo miestus ir stipriausias fortifikacijas,—negali gimti vien iš chemišku reakcijų. Chemiškos reakcijos veik nieko nepasako ir neduoda jokio moksliško šiai fenomenai pamato.

Ir vėl geologai turi eiti prie pirminio karščio, t. y., karščio, kuris pasiliko žemės viduryje nuo jos susiformulavimo.

Yra neabejotinai žinoma, kad žemė kitą kart buvo gazų stovyje. Amžiams slenkant, jai bevėstant, turėjo pasilikti karščio josios viduryje. Šis karštis, su pagelba mechanišku ir chemišku veikimu, gal ir pagimdo ugniakalnius. Sakau gal, nes to kol-kas da niekas tikrai nežino. Šios nuomonės besilaikant priseina manyti, kad vulkanai turėtų taip-pat siausti ant ledais apklotos Grenlandijos salos, kai jie siaučia pietų Amerikoje, Indijose, Japonijoje, vakarinėje Suvienuytų Valstijų dalyj ir k. Vienok to nėra. Jie siaučia tik *tulose* vietose. Tas reiškia, jog yra kitokios nesuprantamos priežastis ir faktoriai, kurie pagimdo vulkanus. O šias priežastis, reik priminti, geologai da netuoj supras bei ištyrs.

Gal nėra kėblesnio dalyko, kai vulkanų tyrinėjimas. Kitokius tyrinėjimus mokslininkai atlieka sa-

vom rankom, bet to negali padaryti ugniakalnių tyrinėjime. Prie vulkanų negalima prieiti, negalima juose nusileisti ir atsakančiai išstudijuoti jų vidų. Čia priscina viską spręsti iš viršaus. Šiame atvėjyje geologai daugiausiai sprendimais ir logika vaduojas. Žinoma, jie padirbo įvairius instrumentus vulkanų studijavimui, vienok jie šioje kėblioje srityje mažai ką gelbsti. Ir taip, priežastis, kurios pagimdo vulkanus, kol-kas, yra nežinomos.

Pastarasis vulkano veikimas Italijoje duoda progos pakalbėti apie buvusiuosius išsiveržimus ir kiek tas žmonijai prekiavo. Žinoma, šiame atvėjyje turime rėkoti gyvastis, kurias vulkanai prarijo.

Vulkanų veikimai.—Apie vulkanų veikimą, žemės drebėjimus ir nuostolius, kuriuos žmonės patenša nuo vulkanų veikimo,—butų galima daug ką papasakoti. Vienok, kadangi nedaug vietos laikraštyje tėra, todėl nors aplamai į tai pažvelgkime.

Pirmas istoriškas vulkano Vesuvijaus išsiveržimas apsirėškė 79 m. po Kris. gimimo. Mokslininkas, senesnysis Plinijus, betyrinėjant šį vulkaną, tapo užmuštas. Be to, miestai Pampejus ir Herkulanejus tapo visai užberti ugniakalnio išmetomis ir visai sunaikinti. Kiek gyvasčių čia dingę,—nėra žinios. Tada žmonės buvo da neįpratę laikyti nuoseklius atsitikimų rekordus. Iš Plinijaus užrašų sužinome, kad oras tapo pripildytas vulkaniškomis dulkėmis, gaisrais ir medžiagos nuotrupomis. Net per kelias dienas oras tapo pripildytas vulkaniškomis dulkėmis, gaisrais žmonės dažnai purtėsi nuo jų. Vesuvijus priguli prie egsplioduojančio vulkanų tipo. Jo veikimas visuomet pasižymi smarkiomis egspliozijomis.

1883 m. vulkanas Krakatoa, kuris randasi ne toli nuo Japonijos pakraščiu, Sundos susmaugoje, smarkiai išsiveržė. Sala, ant kurios šis ugniakalnis pradėjo veikti, buvo neapgyventa, todėl čia niekas nenukentėjo. Tik apielinkės gyventojai išgirdo baisų trenksmą ir pajuto smarkias sujudinto oro vilnis. Už dešimtis valandų po išsiveržimo Berlyno gyventojai patėmijo dulkių kamuolius atmosferoje. Vulkanas sujudino jurių vilnis, nuo kurių, sakoma, žuvę apie 40,000 gyventojų. Vulkanas išmestose dulkės į kelias valandas atmosfera apibėgo visą žemę. Londono gyventojai jautė ir patė atmosferoje esančias dulkes, pelenus ir vulkaniškas nuotrupas. Visa žemė, mažiau ar daugiau, tapo apkłota šio vulkano išmetomis. Sakoma, kad dulkės pasilikusios atmosferoje net per du metus. Svarbu tas įsitėmyti, kad nė pirmiau, nė paskui šis ugniakalnis daugiau neveikia.

1822 m. Azijatiškoje Turkijoje buvo didelis žemės drebėjimas. Neskaitant kitokių nuo to nuostolių, 20,000 žmonių tapo užmušta.

1869 m. Peru ir Ekuadoroje, Pietinėje Amerikoje, pasibaisėtinai veikė vulkanai. Sunaikino daug turto, savasties, ir žuvo 25,000 gyvasčių. Vėl Mendozoje, Pietų Amerikoje, 1861 m. vulkanų bangos išmušė ir gyvais palaidojo 12,000 gyvasčių. 1851 m. Melfyje, toje pačioje Italijoje, išsiveržė vulkanas, kuris prarijo 14,000 gyvasčių. 1857 m. buvo didis žemės drebėjimas apie Napelį Italijoje, kur žuvo 10,000 ypatų.

Be to, priscina specialiai paminėti da šie vulkaniški išsiveržimai.

1902 m. pradėjo veikti Mount Pelee, ant Martinique salų. Egspliozija nuvertė visą vulkano viršunę ir kraterijoje padarė daug urvų. Miestas Pierre tapo palaidotas ir užkastas akmenų nuotrupomis, pelenais, gaisrais ir sunkiais debesiais, kartu tapo palaidota net 30,000 asmenų!

Ant šv. Vincento salų vulkanas, žinomas vardu La Saufriere, pradėjo nerimauti net 1812 m. Ramiai snuduravo ilgą laiką ir tik 1901 m. vėl pradėjo veikti. Veikmė bėgyje metų atsikartojo net kelis kartus, ir 1902 m., gegužio 2 d. smarkiai susiubavo, išmesdamas daugybę karštų pelenų, kurie sunaikino 1,400 žmonių.

Juk dar debeatmename atsitikimą, kuris įvyko Italijoje 1908 m. Gal nė vienas atvaizdiname savo videntuvėje, kaip Sicilijoje ir Kalabrijoje siautė baisios žemės drebėjimo bangos, kurios dailiausius miestus pavertė griuvėsiais, sulygino su žeme ir žuvo net 76,483 asmens! 1905 m. Indijoje žuvo 35,000 ypatų.

Tiesiog negalima apmąstyti ir aprašyti visų baisenybių, kurios patėna nuo žemės drebėjimo. Nūo besisupančios žemės tukstančiai žmonių apsvaigsta, iš vietos nepatėna ir žusta arba griuvančių murų griuvėsiuose, arba karštuose pelenuose, arba verdančiuose gazuose ir lavoje tampa gyvais išvirti, iškepti... Nuo žemės drebėjimo tankiai upės, balos, raistai, pelkės ir ežerai išdžiusta. Kalnai skyla pusiau ir baisios akmeninės uolos nuslenka nuo jų, kurios tankiai užtvenkia upes, kurių vanduo kartais užlieja miestus, o kartais pagimdo naujus ežerus. Tik įsivaizdinkime, kad šių visų baisenybių žmogus yra liudininkas. Karės baisenybės tai tik šešėlis, prieš visas žemės drebėjimo baisenybes.

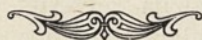
Perdaug užimtų vietos, jeigu norėčiau pažymėti visas vietas, šalis ir miestus, kur įvyko žemės drebėjimas bėgyje pėreitų šimto metų. Pasitenkinsime aplama skaitline.

Bėgyje šimto ir trijų metų nuo žemės drebėjimo žuvo 207,464 ypatos. Tai pagailėtina skaitlinė. Iš šio atžvilgio galime spręsti, kad nemielaširdinga žemė—motina, kuri neapsakomose kančiose nužudo tiek daug žmonių gyvasčių veik kas šimtmetis. Geologai, turėdami tai akivaizdoje, visokiais keliais stengiasi suprasti žemės drebėjimo priežastis, ir stengiasi padaryti tokius instrumentus, su kurių pagelba iš

kalno butų galima suvokti prisiartinantį žemės drebinimą. Kol kas tos jų pastangos pasilieka bandymais. Ar šie jų bandymai nors kada apsilvilks realybės rubais,—sunku pasakyti.

Pradėję Naujus Metus gavome žinią iš nelaimingos Italijos, kad 13 d. sausio, š. m., ten perbėgo baisi žemės drebėjimo vilnis, nuo kurios sugriuvo, arba tapo apdraskyti aštuoni miestai ir žuvo apie 30,000 dievobaimingų italų! Nelaiminga šalis, nelaimingi ir žmonės. O tų nelaimių nė popiežiaus maldos nesulaiko.

Z. V.—kas.

Z. Vitkauskas.

Alkoholis Mokslo Šviesoje

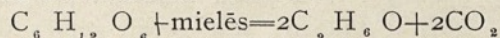
—o—

Alkoholio darymas.—Per daug amžių taip plačiai vartojamas ir pagarsėjęs alkoholis ingijo net dvi prasmi: Vieni pavadino jį gyvasties skystimėliu; antri, priešingai, pavadino jį net pačiu prasčiausiu vardu—velniu! Mes-gi norime susipažinti, kaip tas dvi-prasmis skystimėlis yra daromas.

Alkoholio darymas remiasi fermentacija. Fermentaciją pagimdo tam tikri kundiai, gyvūnėliai, fermentais vadinami. Pati-gi fermentacija, aplamai pasakius, yra chemiškas dalyko permainymas. Šisai procesas, fermentacija, ten gimsta, kur randasi paprastesnio cukraus, arba krakmalo. Jeigu skystime randasi krakmalo, tai pirmiau pastarasis pereina į vienlipį cukrų, o jau tada fermentuojasi. Antrą pusę vertus, jeigu skystime randasi paprasto, kasdien vartojamo cukraus, tai pastarasis ir nesifermentuoja. Jeib gimtų pageidaujama skystime fermentacija, turi neatbutinai rasti paprasčiausio, arba, jei kitaip išreikštume, vienlipio cukraus.

Kuomet solucioj, skystime esti vienlipio cukraus, tada mielės tiesiog veikia ant jo, paversdamos jį į alkoholį ir angliarukštį.

Visą čia gimusią chemišką permainą galima chemiškai būdu strukai išreikšti:

Galima nusimanyti, kad tiems, kurie nežino chemijos mokslo, šitoji chemiška permaina iš vienlipio cukraus, į alkoholį ir angliarukštį,—nieko nepasako. Tečiau, keliais žodžiais, galima dalykų stovį ir visą permainą pasiaiškinti.

Pirmon vieton atkreiptų skaitytojų domą į pasakymą: “paprasčiausio arba vienlipio cukraus.” Tai turime gerai įsitęmyti, nes šisai pasakymas kaip tik ir išreiškia visą moksliską svarbą. Mat cukrus, chemiškai į jį žiurint, esti dviejuose stoviuose. Pirmasis

cukrus yra tai tas, kurį paprastai kas mielą dieną vartojame. Šį cukrų chemiškai rašome $C_{12}H_{22}O_{11}$. Šis parašymas arba, pavartojus chemišką išsireiškimą, ši chemiška formula sakyte pasako, kad paprastasis cukrus susideda iš trijų chemiškų elementų, butent: iš karbono arba anglies, hydrogeno arba vandendario, oxygeno arba rugščiadario. Kiekviena šioj chemiškų formulų esančioji raidė atstovauja tam tikrą chemišką medžiagos atomą. Paveizdon, grįžus atgal prie tos pačios cukraus formulos, čia randame pirmon vieton “C” ir žemiau parašyta “12.”

Raidė “C” atstovauja karbono arba anglies atomą; numeris dvyliktas pasako, jog čia esti net dvylika karbono arba anglies atomų. Na, jei jau viskas aišku, supratome dalyką,—eikime-gi toliau.

Iš eilės antra raidė, kuri dura mums akis, yra “H.” Ši-gi nabagė reprezentuoja hydrogeno arba vandendario atomą. Žemiau “22” pasako, kad čia randasi dvidešimt du hydrogeno atomų. Mat, kaip viskas lengvai eina. Pasismagine-gi pažvelgkime, ko toj formulų da randasi, apie ką mūs da nekalbėta?

Nugi, prieš akis stovi raidė “O.” Jau dabar, kuomet apkalbėjome raides “C” ir “H,” galima iš kalno drąsiai pasakyti, kad ji atstovauja oxygeno atomą. Gi tas vienuoliktas numeris ima ir pasako mums, kad čia esama net vienuolikos atomų tojo, taip vadinamo oxygeno arba rugščiadario.

Galop nė nepasijutome, kaip išnērėme iš kėblios chemiškos pinklės. Bet, idant geriau atmintume, da kartą pakartojų, jog ši formula atstovauja paprastą, kasdien vartojamąjį cukrų.

Ką-gi reiškia paprasčiausis arba vienlipis cukrus?—Ne pinkli paklausa. Lengvai ir visai greitai galima jai atsaką surasti.—Jis yra paprastesnis savo chemiškame sudėjime. Jį chemiškai galima sekančiai parašyti: $C_6H_{12}O_6$. Ot čia ir matome, kad šis cukrus susideda iš mažiau karbono atomų, iš mažiau hydrogeno atomų ir iš mažiau oxygeno atomų. Kuomet tik šitą cukrų inmerkiame vandenin, prie to da mielių župsniuką-antrą inmetame, tuoj skystime ir gimsta chemiška permaina arba reakcija, paverzdama cukrų į du alkoholio molekulu ir du angliarugšties molekulu.

Ant galo visą pasaką sūtraukus kruvon, apie ką čia buvo bylota, pasirodo, kad alkoholį galima daryti iš bile kokios medžiagos, kurioj randasi vienlipio cukraus arba krakmalo. Paprastai alkoholį ir daro iš įvairių javų ir daržovių, kurios tik talpina savyje cukraus.

Nudien alkoholis yra varomas iš visai paprastos medžiagos—pielovinų. Mat, kaip jau sakiau, mokslininkai visur stebuklus daro, nemažą stebuklą jie ir čia iškrėtė. Paėmė paprastas pielovinas,—sugražino

alkoholį! Be abejo, šis procesas ėmė daug laiko ir mokslininkų energijos jį išstobulinti. Tečiau nenuilstantis darbas galop išdavė pageidaujamus vaisius. Šiandien yra padaroma 20 galonų (gorčių) 94% alkoholio iš 2000 sausų pielovinių svarų. Daili ir stebėtina chemikų pažanga, ar ne?

Čia išdėstytas mintis gerai apmąstę, gal tulas pasakys: "Viskas dailiai skamba, bet iš kur mes žinome, kad ten gimsta tokios chemiškos permainos? Kas-gi mums pasakė, kad alkoholį galima atstovauti chemiška formula: C_2H_5OH ? Juk čia taip ir išrodo lyg tai būtų apgalvotas sprendimas?"

Suprantama, nėra mano tikslas aiškinti visokias paklausas, kurios gali gimi skaitytojus prote. Toks aiškinimas, be abejo, būtų visai ne vietoj. Tiek pagalios pažymėsiu, jog yra nepergalimi preparodimai, kad vienas, kasdien vartojamas cukrus turi chemišką formulą $C_{11}H_{22}O_{12}$; antras, aš jį pavadinau vienlipiu cukrumi, turi chemišką formulą $C_6H^{12}O_6$. Alkoholis, kurį taip godžiai ir su pasididžiavimu tuli šinkuoja, yra atstovaujamas sekančią chemišką formulą: C_2H_5OH . Kaip ten nebuk, visgi nēr ko sielvartauti apie išvadžiojimų ir pasakymų teisingumą. Organiškose chemijose, kur yra nuodugnai ir pamatingai viskas apkalbėta, ten esti ir preparodyta; kodel cukrų taip rašome, kaip čia yra parašyta; arba, kodel etyliniui alkoholiui negalima duoti kitokios formulos.

Kiek iš karto alkoholio pasidaro?—Iš karto skystime esantis cukrus smarkiai fermentuojasi, pagimdymas alkoholį ir angliarugštį. Paprastai fermentacija yra varoma vėsiam kambaryje, nes šitloj vietoj per daug greitai fermentuojasi. Prie progos da pažymėsiu, kad fermentacija nėra tai be galo, be krašto alkoholio darymas. Šis veikimas ilginiui visai nusikamuoja ir liauja veikęs. Kuo tik daugiau alkoholio pridirbama, tuo greičiau fermentaciją gimdantieji kuneliai liauja veikę. Kada alkoholio atsiranda net keturioliktas nuošimtis, tada tie kuneliai, fermentais vadinami, visai išmiršta ir fermentacija apsistoja.

Dabar ima šį sykstimą ir distiluoja. Bedistiliuodami prašalina iš alkoholio tulus aliejus, vandenį ir kitus nepageidaujamus mišinius. Pagalios pervaro alkoholį per medinę anglį ir vėl distiluoja. Šiuo budu apvalo alkoholį nuo kenksmingos nešvarybės. Vienok alkoholis nuo vandens negali galutinai atsiskirti. Vandens alkoholyje paprastai yra 4.43%, gryno alkoholio — 95.57%. Alkoholyje, kurį varo iš pielovinių, esama šešto vandens nuošimčio (6%).

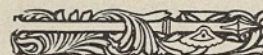
Tulos alkoholio ypatybės.—Manau čia paaiškinti tik tulas alkoholio ypatybes, žinoma, ne taip svarbias. Kitoj vietoj bus galima pasikalbėti ir apie svarbesnes jo charakteristikas.

Pirmon vieton alkoholis yra nematomas, garuojas skystimė:lis, turįs deginantį skonį ir prijemnų kvapną. Daug lengvesnis už paprastą vandenį ir verda prie $78.4^{\circ}C$, arba $173.12^{\circ}F$, arba $62.72^{\circ}R$. Alkoholį galima sušaldanti į, *ledą* prie $-130.5^{\circ}C$. Alkoholis taip-pat dega, išduodamas nematomą liepsnelę. Da reikia pridurti, kad degdamas neišduoda jokių dumų; kuomet laikai daiktą viršų degančio lakoholio, jis daikto visai neaptraukia suodžiais. Alkoholis tad yra plačiai vartojamas virtuvėse, panašiai, kaip gasolina. Degančio alkoholio ugnis ganėtinai kaitri. Alkoholis tad ir esti plačiai vartojamas ir virtuvėse, o ypač vasaros laike, nes, viena, jis švariai dega, antra, jo ugnis kaitri.

Paprastai alkoholis tyliai liepsnoja, bet sumaišius jį su oru, tada uždegtas smarkiai sprogsta, eksploduoja.

Alkoholį galima maišyti su vandeniu visokiomis proporcijomis. Geriamossios degtinės ir spiritai talpina savyje alkoholio, aplamai, nuo 47% iki 95%. Čia tikrai negalima pasakyti, kiek turi rasti įvairiuose gėrimuose alkoholio. Nuošimtis priklauso nuo: kur jį dirba, kas jį dirba ir kaip jį dirba; trumpai pasakius—nuo aplinkybių.

(T. b.).

Dennis Hird, M. A.
Vertė J. Šliupas, M.D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

—o—

Perskyrimas IV.

Žmogaus genealogija.

Ar daug daigtų taip akin stringa arba įdomesni yra, kaip kad žvilgterėjimas į zoologijos kningą, rašytą 30 ar 40 metų atgal, ir rašytą šiandien? Dabarnykštė kninga parodo tokį vienumo principą šnekant apie gyvūnus, ir pirmi viso ko taip stebuklingą žmogaus kilties žinojimą, kad prieš skaitytoją atidaro naują srietą. Visuose atsitikimuose dabar žmogus yra grupuoja-

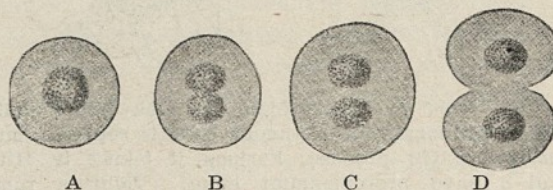

Fig. 100, grupė I.—*Chroococcus Minor* (augalinis), padidintas 1,500 sykių. Nenukleuotas skritulėlis plasmos (melsvai žalias) dauginansi prastu perskylimu, kaip matoma nuo A iki D.

mas su primatais, drauge su bezdžionėlėmis ir bezdžionėmis, jei bent to nerastum tik tulų fanatikų-katalikų ar Amerikos nedėdienių mokyklų kningose.

Jieškodami žmogaus kilties, mes turime jieškoti kilties mammalių, potam kilties nugarkauluočių (vertebratų), nėra tikrai galima yra atrodyti, kad žmogus nėra tvariniu atskiru nuo kitų gyvunų. Jis yra sąnariu didesnės šeimynos, ir jis turi savo šeimynos gentystę.

Tatai suteikia gilią domą laipsniams augimo gyvenimiškoje gyvunų historijoje. Tulus šitų laipsnių reikia stropiai patyrinėti. Nėra lengva pasakyti, kurie esti svarbių svarbiausieji.

Kilimas gyvų daigtų tai vienas iš didžiųjų laipsnių evoliucijoje mūsų mažos auštančios planetos,

Fig. 101, grupė I.—Protamoeba (animalė) besiveisimo akte. A, visa monėra kruta kaip paprastoji amoeba, iškišdama besimainančius processus. B, ji dalinasi pusiau per susismaugimą viduryje. C, dvi pusi atsiskiria, ir kiekviena pasidaro nepriklausminga vienutė. (Labai padidinta).

ir mes ilgiau abejoti nebegalime, kad, kaip chemiškieji elementai atsirado, taip—tik sukrautinesniu chemišku procesu—atsirado anie smulkučiai gyvi daigtai, ar jie būtų augališki ar gyvuniški, arba kas-nors tarpe tų dviejų.

Tolesniu dideliu laipsniu buvo išsiplėtojimas šitos beformės protoplasmos į celę su nukleu, pajiegenčių atlikti visas gyvų daigtų funkcijas, ir besidauginančių ar besiveisinančių prastu persidalinimu celės pusiau.

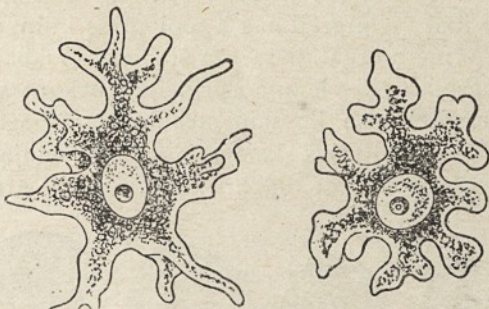

Fig. 102, grupė II.—Replinėjanti amoeba (labai padidinta). Visas organizmas tai tik nuoga celė, ir replinėja su pagelba besimainančių procesų, kuriuos ji iškiša ir atitraukia atgal į savo protoplazminį kūną. Viduryje randasi skaidrus, apvalas nukleus.

Fig. 103, grupė II.—Ovum kalkinės pinties (*calco lynthus*). Ovum'as slankioja po pinties kūną, tokiu pat būdu kaip amocba. Tai prigelbsti mums matyti, kaip ovumas augštes-

nių gyvunų galėjo pareiti nuo senobinės prabočių formos, kaip kad paprastoji amocba.

Šitas prastas įstatymas augimo ir dauginimosi celių persidalinimu tapo įteiktas kiekvienam gyvam daigtui.

Pirma negu celės ėmė jungtiesi į kolonijas, natvatas procesas įvyko celineame gyvenime. Mes žinome, kad celės dauginasi persidalinimu (skyylimu pusiau) arba bumburiavimu (gemmaation). Ankstyviausieji gyvunai, susidedanti tik iš vienos celės, vaisindavosi tokiu būdu; bet tapo pastebėta šitose žemose formose, kad viena celė susiurbia kitą, ir tad pastoja daug veiklesnė ir dalinasi labai greitai per

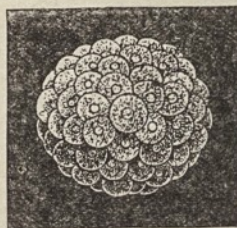

Fig. 104, grupė III.—Paprastas paveikslas Moraeados; morulė, arba kolonija protozų, ir esti daugelis augalų ir gyvunų šitokioje formoje, kurie niekadol toliaus nesiplėtoja.

ilgą laiką. Susiurbtoji celė yra tulu maistu, ir suteikia chemišką paerzinimą arba stimulių. Štai kame randasi pradžia ir veikmė lyties. Iš pradžių abidvi buvo beveik tolygios, bet veikiai jos ėmė įvairuoti; moteriškoji celė (ovum, peras) tapo didesnė, o vyriškoji celė (sperma) buvo mažesnė. Iš pradžių abidvi celi buvo pagaminami tame pačiame kune—daugelis gyvunų dabar dar pagamina abidvi [jie vadinasi *hermaphroditais* ar *dvinamiais* (*dioi kioi*)],—bet tolesnis darbo išsiskirstymas veikiai atnešė at-

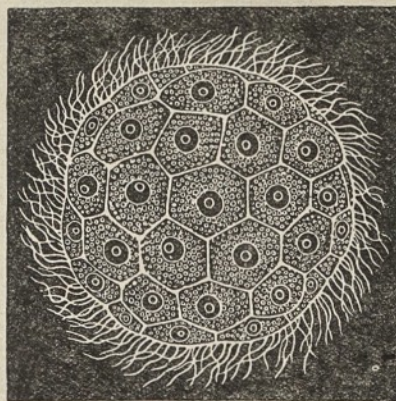

Fig. 105, grupė IV.—Norvegiškoji *Magosphaera Planula*, plaukinėjanti su pagelba blakstienų arba cilių ant jos paviršio.

mainą, dabar paprastą visuose augštesniuose gyvunuose, kurią mes pažymime žodžiais "vyriškas" ir "moteriškas," pataitė ir patinas.

Tad-gi matome, kad—kaip amoeba žinojo savi-tumą tarp maisto ir akmens dėlei chemiškos irritacijos (paerzinimo) taip-pat veisimas (reprodukcija) gali būti laikomas chemiškąja funkcija. Kadangi tie-dvi jausmo formi ar irritacijos galima laikyti pinna-

pradėmis ir tuloje prasmėje gimdytojomis visų jauslumų, mes priversti esame jauslumus priskirti chemijos šakon.

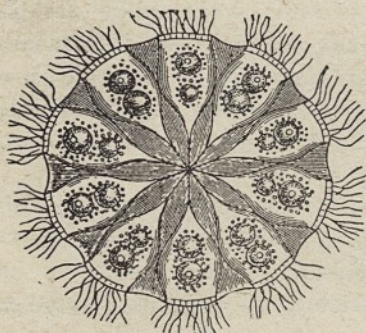

Fig. 106, grupė IV.—Skersapjuvis Fig. 105, parodantis, kaip kriaušėn panėšinčios velės viduryje želatinio gumulo esti susijungusios valaknuotu procesu. Kiekviena celė turi susitraukančią puslaitę ir nukleų.

Kitas didelis laipsnis augime įvyko, kada celės, po perskylimo pusiau, neatsiskyrė, bet sulipo kruvon kadir liuosai, ir įsteigė kolonijas. Tai buvo didelis žingsnis į sudarymą kuną ir atradimą sądarbystos. Visa išmonė ir grožybė ir laimėjimai žmo-giškosios veislės įgijo prasidėjimą nuo šito žingsnio.

Nesuskaitomos daugybės stebuklingų formų atsirado po veikme įstatymo susijungimo celių. Lab-

A

B

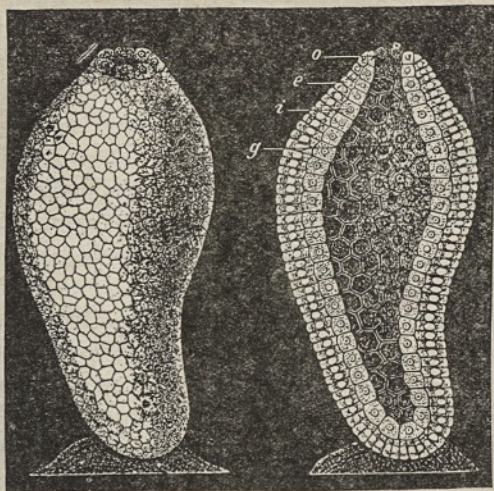

Fig. 107, grupė V.—Pavyzdys gastrulos: ascula gastrophysemos įsisegusi į jurės dugną. A, išlaukinė išveizda; B pusiaupjūvio išilgai; g, primityvis grobas; o, primityvė burna; i, vidurių sluošnis; e, odos sluošnis. (Kitas gastraeada matyti gali Fig. 99, dalyje I).

iausiai įdomios yra mums tulios formos, maž-daug panėšinčios į kirminus, kurios išmoko augti taip, kad įgijo kiaurą ar duobtą kuną. Tai galime skaityti ketvirtu žingsniu stebėtinaime plėtojimosi per amžių amžius, kada medega jieškojosi organizavimosi, ir todėl jieškojosi augštesnės gyvasties.

Įgijimas ypatingų organų, kad organizmui davus galėjimą greitai susižinoti su išlaukiniu svietu, tai buvo vienas iš anų plėtojimosi žingsnių, kurs pridavė beveik begalę galybę gyvunų veislei. Tie ypatingi

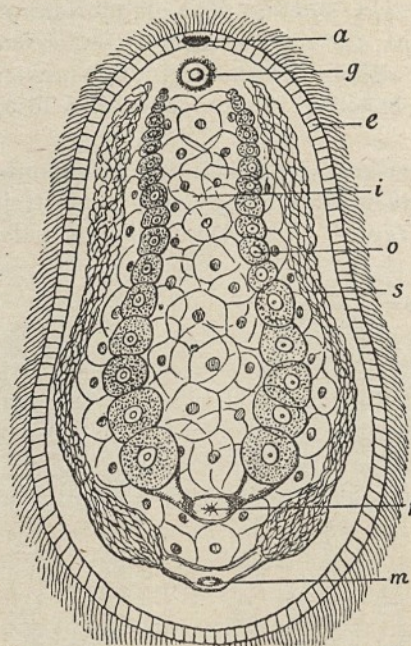

Fig. 108, grupė VI.—Vienas iš platodarijų—Aphanostomum Langii. Šita nauja veislė tapo užtikta Ajaccio mieste, Korsikoje, 1899. a, burna, g, girdėdimo puslaitė; e, ekto-derma; i, entoderma; o, ovariumai; s, spermariūmai; f, moteriškoji atvara; m, vyriškoji atvara.

organai—tai nervų sistema. Iš pradžių oda turėjo būti nerviška sistema, nesa ji buvo vienintėliu susidurimu tarp gyvuno ir jo apielinkės. Iš šitos prastos pradžios išsiplėtojo sukrautoji nerviškoji sistema visų augštesniųjų gyvunų, suteikdama jiems didesnę išmonę. To dėlei išmonė, savo dugniniame prasidėjime, esti fizikos šaka.

Nerviškoji sistema atsirado kaip darbo pasidalinimas, ir užeinama esti anksti jau šeštame laipsnyje mūsų prabočių, platodų.

Po milijonų metų atsitiko navatnas naujas daigtas: smulki į siulą panaši virvutė atsirado dalyse šitų į kirminus panašių tvarinių. Toji virvutė buvo labai maža, ir trumpesnė už gyvuno kuną, ir nepatenkanti. Vėliau atsirado gyvunas, kuriame šitoji virvutė, dabar išilgai visą gyvuno pakalą, užleidė vietą strukturai, kurią paskui pažinsime kaip nungarkaulį. Tad jau turėjome nugarkauliuotą gyvuną, vadinamą žuvimi. Šits tvarinys išplėtojo tulus plyšelius į pažiaunes, ir galėjo vandenyje įkvėpti oxygeno. Čion mes turime prasidėdijimą vertelbratų klasės. Kada man tenka susieiti su žmonėmis, kurie mato evoliucijos sunkenybę tame, kad vamzdžia-gerklė beždžionė niekad nepavirsta į italą-vargonelius sukanti palei jų prieangį, aš linkėčiau kad jie žvilgtertų į evoliucijos tuos laipsnius, kur nugarkauliai (vertelbratai) prasidėjo. Butų atliktas geras darbas, kada rastų tikruosius žuvių pratėvius.

Kada sykį svietas tapo papuoštas pagražinimu verteibratinio gyvuno, bereikėjo tik keletos milijonų metų, kad atlikus vis-ką kitą. Tai buvo ilga, raiba, ir kruvina istorija; o yra gana aiški istorija potam visam.

Naujoviškesnis pasikėlimas perversmingos medegos privertė tą navatną gyvuną pamesti jures ir gyventi ant žemės. Tai įvyko labai iš palengvo. Tai

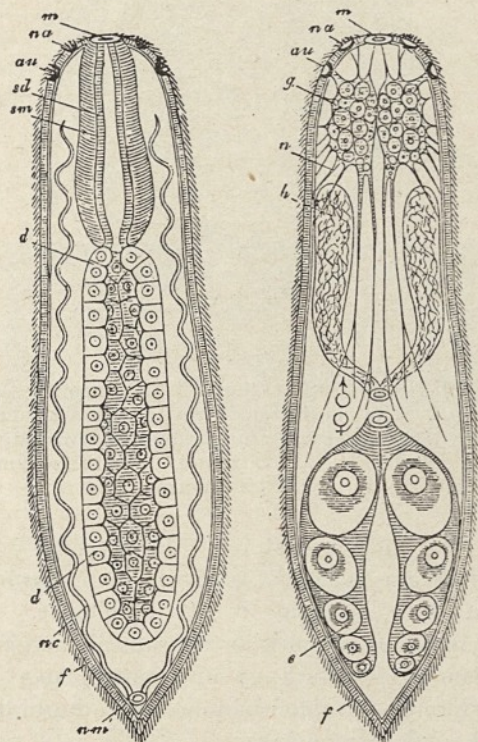
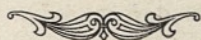

Fig. 109, grupė VI.—I., viena iš *Turbellarijų*, prastas ranguotas kirminas (*rhabdocoelum*). *m*, burna; *sd*, gerklės epithelium; *sm*, gerklės raumens; *d*, skrandžio duktas; *nc*, inkstų kanalai; *mn*, inkstų atvara; *au*, akis; *na*, uostymo duobė.—II., tas pats, tik parodo kitus organus. *g*, smagenis; *au*, akis; *na*, uostymo duobė; *n*, nervai; *h*, pautai (testiculum); ♂, vyriškoji atvara; ♀, moteriškoji atvara; *e*, ovarium; *f*, blakstienuota epidermis.

buvo dideliu išradimu sutvarkyme sistemos, kada tvarinys išplėtojo plaučius užtektinai, kad galėjus išgauti oxygeno iš oro; ir besitvarkymas ant žemės permainė žuvies pelekus į kuno galunes, ir štai gavome stebėtinąjį keturkojį gyvuną—*kvadrupedą*.

Bene tolimesniu giliausio mums žingeidumo laipsniu yra tas, kur keturkojis ėmė vaikščioti ant dviejų kojų, ir tuomi pavertė savo priešakines kojas į rankas. Tatoi suteikė mums mašinas dirbantįjį gyvuną ir tai buvo pradžia namų ir miestų, muzikos ir meno.

(T. b.)

Limpančios Ligos ir Šventenybės.

Kryželiai, škaplieriai ir kitos šventenybės, nešiojamos ant kaklo, krutinės, ant drabužių, ar išdeginamos ant veido arba kitų kuno vietų, buvo jau apie 5—6 tukstančius metų pirm Jezaus Kristaus užgimimo. Vienu žodžiu, jau taip senai, kiek tik gal istorija ir šventi raštai pasiekti į gilumą senovės laikų.

Kryžius pas senovės žyduis, elamitus, babilonis, arabus, chinus, aigyptiečius, graikus, romėnus skaitomas buvo šventu dievų ženklu.

Nemokantieji rašyti vietoje savo parašo statydavo 3 kryželius. Kryželius išspausdavo ant medalių, pinigų, šventų paveikslų, namų, bažnyčių ir t.t. Vienkart kryžiaus ženklas veikdavo kaip talizmanas, amuletas, simbolis, vienu žodžiu, kaip ženklas, užtarytojas, apginėjas nuo ligų, visokių nelaimių, piktų žmonių, piktų dvasių ir t.t.

Kryžius turėjo ir dabar dar turi daug formų-išvaizdų, bet vis yra panašūs į indionišką svastiką, t.y. prietaisą, kurį laukinis žmogus, pasidirbęs iš sauso medžio, trindamas, grėždamas į gumbą-duobelę kryžium sudėtų medelių, pats, be dievų pagalbos, išgaudavo sau gyvos, jaunos ugnies kibirkštį, kuri jį sušildydavo, jo valgį iškepavo, nakties laike apšviesdavo ir tuo apgindavi jį nuo žvėrių, nes šitie bijo ugnies. Kryžius pas pagonis prisidėdavo prie kitų dievų paveikslų—ugnies, mėnesio, saulės, žvaigždžių; simboliu tų žmonių, kurie neteisingai nukentėjo už savo gerus darbus visuomenei. Pas krikščionis kryžius paliko krikščioniško tikėjimo simboliu ir plačiai veikia su kitais simbolišiais-paveikslais, kaip dievnamyje (bažnyčioje), taip ir už jo sienų. Sodietė motina, pabučiavusi kryžių, bučiuoja savo vaiką ir ant kaklo kabina jam kryžių. Monarchai, karaliai, kunigaikščiai ir kitos svietiškos valdžios savo pavaldiniams kabina kryžių ant krutinių ir kaklų. Popiežius, vyskupai, kunigai ir kitos dvasiškos valdžios arba piemenis (kaip save mėgsta vadinti) taipgi paeiliui svo pavaldiniams—avelėms ir avinėliams—mėgsta kabinėti rožančius, kryželius ir škaplierius. Tai suteikia geru noru, iš meilės, kaip padėkavojimo ženklą, kaip dovaną už jo gerą, tikrą tarnavimą, už jo gerus darbus delei dangiškos ir žemiškos vyresnybės.

Kaip kryželiai, taip ir škaplieriai (žodis škaplieriai paeina nuo graikiško žodžio *skarabos*, vabalas; latiniškai *atenchus sacer*—šventas vabalas) jau pas pagonis aigyptėnus ir kitas tautas buvo nešiojami, kaip šventi ženklai, užtarytojai nuo visokių nelaimių; be to, turėjo ant savęs visokių užrašų, paveikslų. Krikščionių laikuose užuot pagoniškų užrašų, pradėjo išsiuvinėti arba atspausti kryžius su perverta Jezaus Kristaus ir šv. Motinos širdimi ir vadinos visokiomis šventenybė-

mis: characteres, servatoria, amuleta, brevia ir t.t. Užtas visas dovanas atlaidais apdovanotiems prisieina atsiųginti—vieniems pinigais, kitiems malda, pasninkais, aukomis.

Taip, bėdini, tamsūs žmoneliai, ilgai pasninkaudami, įgija vidurių slogas, visiškai pražudo daug mažų vaikų, senų žmonių; ne vienas iš jaunų vyrų gauna vidurių slogas, žaizdas pilve, o iš jų vėžį, vidurių gėlimą, o iš to sumažėja kraujas, sudžiūsta kūnas, susilpnėja jėgos, nervų sugvėrimas, ant galo tuberkulozė-džiovė ir kitas limpančias ir užsikrečiamas ligas. Mat, nusikankinęs žmogus, nebegalėdamas apsiginti nuo mikrobu sėklų, gimdančių, limpančias ligas, tankiai esti priverstas pirma laiko mirti.

Kryželius, škaplierius ir pasaitus žmonės pripratę ne iš metalo, bet iš drabužio, dargi vilnonio arba bvelninio surengti ir nešioti ant kaklo, krutinės, niekada jų nešutinant, neplauçant ir ne dezinfekuojant. Su prakaitu, kuno taukais, su dulkėmis persineša visoki mikrobai, bakterijos ir blusų, visų trijų veislių utėlių kiaušeliai ant škaplierių, kryželių, rožančių ir jų pasaitų. Iš kiaušinėlių (glindų) išsivysto jaunos utėlės, kurios apsigyvena plaukuose, marškiniuose ir k. Apsigyvenusios galvos plaukuose, marškinių apykaklėje ir kitose vietose, pradeda būti žmogaus galvą, kuną; žmogus, gindamasis, pradeda nešvariais nagais kasytis, draskyti savo odą ir tuo padaro žaizdų. Nuo nešvarių rankų, pirštų su priskretusiomis, užkrėstomis mikrobais panagėmis, užsikrečia žaizdas. Užsidega nuo mikrobu, dulkių, dumblių oda, žaizdos, atsiranda visoki išbėrimai, šunvotės, niežai, rožė, užsidegimas gelžonių ir daugybė kitų ligų; ant galvos plaukai susivelia į kaltuną, kurį žmonės bijo nukirpti, kad ne apaktų, nežinodami, kad kaltunas yra akių ligų šaltinis. Mat, iš kaltuno utėlės keliauja į antakius, į blakstienas, čionai jos platinasi, deda kiaušinėlius, ėda vokų kraštus, nuo to jie užsidega, niežti, atsiranda slogos gleivėtos ir raginės plėvelių, atsiranda trachoma ir kitos limpančios ligos, vedančios delei neapsišvietimo į amžiną tamsybę. Bet čionai dar ne galas kančių.

Per nesveiką odą, per burną, nosį, plaučius, valgyamo pritaistus (organus) iš oro su dulkėmis užpuola nukankintą, nesveiką kuną daugybė visokių, tukstantį kartų mažesnių už aguonos grūdą, mikrobu bakterijų, kurios iššaukia visokias limpančias ligas: džumą (marą), cholera, sibero karbunkulą, rožę, rauples, drogues, visus tris tyfus (karštines), difteritą, tuberkulozė (džiovė), meningitą, tetanų, syfilį ir k. Utėlės, blusos, užsikrėtusios limpančių ligų mikrobais (sėklomis), bėga nuo sergančio žmogaus pas sveiką, platinamos pakeliui limpančias ligas. Tankiai ant tokių žmonių užpuola blakės, tarakanai, vorai ir kiti vaba-

lėliai ir mikrobai, mėgstantieji gyventi ir platintis ten, kur tamsu, nešvaru, drėgna, nėra saulės spindulių ir šviesos bei higienos. Mikroskopiškų visokių ligų sėklų yra daugybė ir visokiais keliais jos platinasi. Tos sėklos, radusios tinkamą dirvą su geru penu ima smarkiai augti, platintis ir išnaudoti geruosius syvus visokių valgių, augalų, ir labiausiai nusilpnėjusių žmonių.

Tarp kitų platintis toms sėkloms kelių kryželiai, škaplieriai, šventi paveikslai, pas žydus ciceliai, visoki amuletai, krikščionių mukos, su šventu vandeniu dievnamuose baltos dvasiškos ir svietiškos ponijos rankos, kurias prastuoliai bučiuoja, užteršia žmones ligų mikrobais. Žmogus, sergąs limpančia liga, arba nešiodamas savyje mikrobų, bučiuoja kryžių, stulą, šventus paveikslus, Jezaus muką, suvilginę veidą, lūpas šventu vandeniu, bet turinčiu savyje milijardus visokių mikrobu; bučiuoja kunigo arba ponios ranką, užkrėsdamas juos visokiais mikrobais, nes ant lūpų, nosyje ir burnoje yra jų galybės. Taip užkrėstas šventenybes ir rankas bučiuoja šimtai, tukstančiai žmonių ir patį nuo jų užsikrėtę neša savo namiškiams užuot ramumo, puikių patarimų, naujo, švento gyvenimo pradžios, žinių doriškai-moksliško apsišvietimo,— neša visokių ligų sėklas-mikrobų, kurie žudo žmogaus kuną ir sielą; veda žmogų į nelaimę į nelaisvę, į tamsybę.

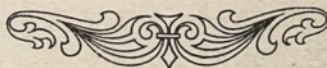
Atėjo laikas, karštas laikas dvasiškoms valdžioms nulipti nuo tamsybės, puikybės sosto, ir perstoti be širdies skausmo žiūrėti į žmogaus kančias. Reikia būti tikrais žmonių mokytojais, žiūrėti ant jų, kaip ant mokinių, seserų ir brolių; būti skleidėjais gyvenime iš higienos ir kitų šakų mokslų reikalingų žinių, nes visi mokslai paeina ne iš pragaro, ne per dvasiškiją išmislytų velnių, bet nuo didžiausios visur esančios jėgos, nuo vieno Dievo delei visos žmonijos, visų gaivalų, augalų ir visų pasaulių.

Kada visi žmonės apsišvies tikra mokslų šviesa, tada supras tikras gamtos tiesas, įstatymus, pagal kuriuos elgdamės neišnaudos, neužkenks vienas kitam, bet palengvins savo gyvenimą. Tada ir ateis ant žemės dangaus karalystė, bus šventas vardas tikro vieno Dievo ant visados, bus valia Jo visur pildoma ir nebus kam ir dėl ko vesti į pagundinimą ir gelbėti nuo pikto, nuo velnio, nereikės nešti nereikalaujamų nuo Dievo aukų, kančių ir t.t. O tuo tarpu, kad palengvinti žmonių kančias, prašau savo dvasiškijos būti žmonėmis-mokytojais, platinti naudingas ir reikalingas žmogui žinias, panaikinti bereikalingus pasninkus. Mukas, kryželius ir škaplierius su pasaitais dirbti iš metalo, plauti juos, dezinfikuoti, bučiuoti juos iš tolo, per ora;

rankų gi visiškai neduoti bučiuoti, nebijoti patiems ir neginti kitiems visokių mokslų, neginti skaityti moksliskias kningas, visokius laikraščius, nes tik apsiskaitęs iš visų pusių žmogus gali žinoti, kur teisybė, kur melas; kas jo tikras draugas, kas meilus išnaudotojas.

Pildydami tokias tikrų žmonių pareigas savo darbais nešime tamsaus kaimiečio grintelėn šviesos spindulius ir tikrą, laimingą gyvenimą.

Gydytojas Veidbuinis.

Sis Bei Tas Iš Chronikos

Nelaimės ant geležinkelių.—Per metus, kurie užsibaigė birželio 30 d., 1913 m., ant visų Suv. Valstijoje esančių geležinkelių tapo užmušta 10,964 ypatos ir 200,258 sužeista. Peržiūrėjus pirmesniojo meto ant geležinkelio visokių atsitikusių nelaimių rekordus pasirodė, kad bėgyje čia apkalbamųjų metų užmušta 3½% daugiau, negu pirmesniuose metuose; sužeistųjų tapo 18% daugiau, negu pirmiau.

Pagal Tarp Valstijinės Komercijos Komunikacijos klasifikaciją išeina ve kaip:

	Užmušta	Sužeista
Keliauninkų	403	16,539
Darbininkų	3,715	171,417
Pašaliečių	1,288	5,992
Iš tų, kurie vaikščiojo ant geležinkelių	5,558	6,310

Užmuštųjų keliauninkų 181 žuvo nuo įvairių traukiniuose atsitikusių nelaimių, arba, geriau sakanat, iš kompanijų priezasties, ir 8,662 iš tų pačių kompanijų priezastčių traukiniuose tapo sužeistais. 222 tapo užmušta ir 7,877 sužeista iš prizasties keliauninkų neatsargumo, k.v., lipimo nuo traukinių laiku, kada jis slinko, ėjimo skersai štangas tada, kada trukinis prisartindavo ir p.Tuo pačiu laiku kompanijos pervežė traukinias 1,018,283,000 ypatas. Iš to pasirodo, kad ant 2,526,757 ypatų tapo vienas užmuštas ir ant 16,539 tapo vienas sužeistas.

Per tris metus North Western Railroad geležinkelis užmušė 8.4% savo darbininkų. Tas pats geležinkelis bėgyje 24 metų užmušė 108,009 ir sužeidė 117,257 ypatas, kurios neatsargiai vaikščiojo ant štangų, kabinėjosi ant karų ir t.p.

Šias kompanijos statistikos zinas atidžiai ir domingai peržvelgus, pasirodė, kad iš ant geležinkelio per 24 metus užmuštųjų yra net 31,049, arba 14% vaikų, neturinčių 18 metų amžiaus. Gi paprastai vadinamų valkatų, kurie daugiausiai tāsosi po geležinkelius, žuvo net 45,054. Likusieji buvo kitoki žmonės.

Vienas įsitėmytinas dalykas yra—tai žuvusių vaikų skaičius. Galima be klaidos spręsti, kad jie visi buvo darbininkų tėvų vaikais. Tuli iš jų žuvo per savo kalnę, tuli prarado gyvąstį, nes tėvai prastai juos darbo, o da kiti, skurdo verčiami, rinko anglis (ką daug beturčių vaikų daro) ant geležinkelių ir tapo traukinių užmuštais.

*

* *

Kariaujančių tautų užsteliavimai.—Francuzijos valdzia užsteliavo kareiviams nuo Amerikos išdirbėjų viršaus miliono vilnonių marškinių ir tiek pat pančiakų porų. Be to, užsteliavo už \$900,000 vertės užklodžių, kainuojančių \$3.00 kiekviena. Prie to dar užsteliavo 600,000 mąstų vilnonės gelumbės, iš kurios sius kareiviams kelnes. Amerikos gelumbės išdirbėjai gavo užsteliavimą 300,000 mąstų plono audeklo, kurį vartos ligininėse. Anglija ir Francuzija užsteliavo Amerikoje 10,000 apšarvuotų arklių; 1,500,000 veidašluoščių, ir Pittsburgh'o plioo firma nuo tų pačių dviejų viešpatijų gavo užsakymą padaryti 5,000 tonų durtuvų; Reading, Pa. firma gavo užsakymą nuo Anglijos valdzios padaryti sužeistiesiems nešti nešyklų.

Tarp Vokietijos socialistų.—Vokietijos socialistai ilgą laiką figuravo pirmoj šio judėjimo vietoj. Iš po vokiečių socialistų plunksnos išsrovėno pamatingiausi šio mokslo veikalai. Vokiečių socialistų sąjunga ilgus metus stovėjo pasaulio socialistų priešakyje ir su vokiečiais socialistais prisiėjo rokuotis viso pasaulio socialistams. Jau rodės, kad Vokietija tikrai ilgainiui virs socialistiška šalimi. Vokietijos socialistai, kaip paprastai, nuolat veikė prieš Viliaus valdzia ir dabartinę netikusį šalies valdymo budą. Vienok karės dievaitis ir atkakliausius kaizerio antagonistus pavertė jo drugais ir karštais tėvynės mylėtojais. Tai patvirtina visuose reikaluose socialistų veikimas ranka rankon kartu su Viliaus valdzia. Tik dr. Karl Liebknecht'as, kaip žinome, pasipriešino ir uzbalsavo prieš naują karės kredi-

tą. Už tai valdžia užsirustino, nemažiau užsirustino ir socialistai. Vokietijos social-demokratų išrinko net specialų komitetą šio prietikio ištyrimui. Komitetas atrado, kad dr. K. Liebknecht'as, reichstago atstovas, gal žymiausias social-demokratų vadovas ir gabus rašytojas, yra neištikimas šalies pilietis ir social-demokratų partijos narys. Vasario 3 d. Vokietijos s.-d. oficialiai pašalino dr. K. Liebknecht'ą iš partijos. Stebėtini socialistų darbai. Jie visuomet priešinos karėms ir militarizmui, o dabar, karės vėsulo laike, už tokį pat vieno nario pasipriešinimą sukėlė didelį klegėsį spaudoje ir net, pagalios, pašalino narį iš partijos.

*
* * *

Pernykščių metų geležinės rudos produkcija.—Mr. E. F. Burchard, Suv. Valstijų Geologiškasis miero-tojas, savo raporte pažymėjo, kad 52 geležinės rudos kompanijai 1914 m. iškasė tarp 41,000,000 ir 42,000,000 geležinės rudos ilgų *) tonų. Iš kasyklų išsiūsta į priėmimo fortus ir išdirbystės tarp 39,500,000 ir 41,000,000 ilgojo tono.

Pereitą metų geležinės rudos produkcija nupuolė ant 33%. 1913 m. šios rudos tapo iškasta 61,980,437 ilgųjų tonų.

Ežero Superior apylinkėse, ką, rasi, žinome, iškasa daugiausia geležinės rudos. Yra aplamai aprokuota, kad šioje apylinkėje iškasa apie 85% visos šioje šalyje iškasamos geležinės rudos. Jei čia iškasa 85%, tokiu budu visoms kitoms geležinės rudos kasykloms pasilieka tik 15%.

Ežero Superior rudos produkcija pereitą metų nupuolė ant 37%, kas reiškia, jog šios kasyklos pagamino apie 32,915,000 ilguosius rudos tonus. Gi 1913 m. iš šių pačių kasyklų tapo išsiūsta 52, 518, 158 ilgieji tonai.

1913 m. rudos kompanijos turėjo, taip sakant, ant rankų neparduotos rudos 12,918,633 ilguosius tonus; 1914 m. jau turėjo net 13,400,000 suvirš ilgųjų tonų. Reiškia, 1914 m. neparduota ruda pasidaugino ant 481, 367 ilgųjų tonų.

*
* * *

Nekrologija.—Moksliskasis pasaulis apgailestauja mirusiuosius mokslininkus: Californijos universitatės kasyklų ir metalurgijos profesorių S. B. Christy; Amerikos žymų elektro-techniką C. M. Hall'ą; prof. N. C. Dunir, pasizymėjusį Švedijos astronomą. Be to, dar reik paminėti, kad mirė labai gilus ir visam pasauliui žinomas francuzas-gydytojas, dr. Charles Périer; mirė vokiečių sugriautosios Louvaino universitatės

*) Ilgas tonas=2,240 sv.

anatomijos ir neuro-patologijos profesorius, Dr. A. Van Geuchten.

*
* * *

Dovanos ir palikimai.—Daktaras C. M. Hall mirdamas paskyrė net \$3,000,000 (tris milijonus) Olburn kolegijai; p-lė Grace Dodge, kuri visą savo gyvenimą triusėsi edukacijos ir mielaširdingų darbų srityse, paliko \$500,000 Colombios universitatos Mokytojų kolegijai, ir \$170,000 Jaunų Moterų Krikščionių Asociacijai. P-nia Marė, Ona Draper, kuri, begyvendama, pinigais ir dabais nemažai prisidėjo prie patulinimo tikrojo mokslo ir jo pastumėjimo priekyn. Dabar paliko Harvardo universitai \$150,000 ir New Yorko Viešajam Kningynui \$450,000.

*
* * *

Iš karės lauko.—Karės baisenybės ir dabar tebeina savuoju keliu. Iš vakarinės karės arenos buvo žinių, kurios pasakė, jog vokiečiams pasisekė sumušti sąjungiečius Soissons apylinkėse ir atstumti juos apie penkias mylias. Kruvini mušiai nuolat ėjo Aragonijoje, ties St. Mihiel ir Alzacijoje, vienok visas mušio frontas pasiliko be persvaros ir veik be jokios atmainos.

Šiaurinėje jurėje susirėmė Anglijos ir Vokietijos laivynai. Vokietijos kreiseris *Bluecher* tapo paskandintas su 760 jureivių ir kitu du kreiserių tapo dikčiai sugadintu. Keli Anglijos laivai irgi gerokai nukentėjo bei tapo apdraskytai. Vokietijos povandeninis laivukas nuskandino 5 Anglijos prekių laivus—du iš jų net Havre porte.

Vokietija išleido įsakymą, kuriame draudžia bilė šalies laivams plaukti Anglijon. Vokietija nusprendė savo povandeniniais laivais atkirsti Angliją nuo pasaulio, neįleisti Anglijon jokio prekinio laivuko ir tuo Anglijos gyventojus badu marinti.

Vokietijos garlaiviai numestomis bombomis apardė net kelis Anglijos miestus. Jie bombardavo ir Liepoją.

Rytų Prusuose rusai nustumė voikečius net netoli Tilzės, tečiau tąjį rusų ėjimą pirmyn vokiečiai sustabdė. Laikraščiuose buvo kalbama, kad maršalas Hindenburgas, kurio didžiausios kariškos spėkos ir operacijos randasi Varšavos apylinkėje, manęs iš užpakalio užklupti Prusų Lietuvoje esančius rusus. Kol kas ši tragedija dar neįvyko.

Nors lėtai, visgi kariškos vokiečių spėkos artinasi prie Varšavos. Varšavos apylinkėje maršalas Hindenburgas stato didžiausias kanuoles, su kurių pagalba vi-

su smarkumu mano dar kartą pulti ant Rosijos armijos.

Karpatų kalnuose rusai tapo sulaikyti ir kiek atgal atstumti.

Turkija gruda apie 120,000 kareivių per Arabijos tyrus į Agyptą.

Aplamai, visos kariaujančios šalys tvirtai laikosi ir sunku pasakyti, kuri bus pergalėtoja.

Spauda ir Gyvenimas.

Nors visai nesinori užsiimti grynai publicistiškais dalykais, vienok, taip sakant, aplinkybės prie to priverčia.

Rods *Laisvosios Minties* perėjimas iš vienu kitosna rankosna, aplamai, mažas tai apsireiškimas Amerikos lietuvių gyvenime, vienok jis sukėlė spaudoje netikėtų ir nelauktų pašnekų. Jau netik apie tai buvo rašyta rimti straipsniai, bet dar Raulai bei feljetonistai paleido savo "gabią" plunksną darbe. Aplankus visus taip vadinamos darbininkų spaudos priekaištus, "filosofavimus," priseina kiek daugiau apsiūpinti prie "moralizacijų" ir visų "dėmų" ir visų "moralizacijų."

Draugo peržvalgų rašytojas atranda, kad, (1) Dr. J. Šliupas tuščiai pasigyrė, (2) kad jis "visą savo amželį ėjo kreivu keliu," (3) kad Dr. J. Šliupo sąžinę gali drumsti jo kenksmingi darbo vaisiai, (4) Daktaras turi viešai paskelbti savąsias klaidas ir gailėtis už jas, (5) toks jo pasielgimas pastatytų jį dideliu žmogumi.

Tiesiog keista, kad *Draugas* mano, jog atviras Šliupo laiškas į visuomenę—tuščias pasigirimas. Jei žmogus be atlyginimo dirbo visuomenei net 35 metus, kuomet paseno, ar-gi ir dabar nevalia jam pasakyti visuomenei, ką jau yra pergyvenęs? Nėra tuščias pasigirimas, bet darbo atvirumas. Daktaras, kai žinome, visuomet dirbo atvirai, ir už savo triusą niekuomet dar nereikalavo nuo visuomenės jokio atlyginimo bei garbės. *Draugui* turėtų būti aišku, kad žmonės, kurie dirbo garbės delei, nieko nenuveikė ir tos nelemtos garbės nesulaukė. Bet *Draugas* sako, kad Šliupas yra didis žmogus. Jojo didumas apsireiškia jojo darbe. Reiškia, Šliupas dirbo tąjį darbą ne garbės delei, bet jautė, jog reikia jį dirbti. Jis nevertino ir nevertina savo darbą, nes tik amžiai galės jį tinkamai apiprekiuoti.

Jei daleistume, kad Šliupas ėjo "kreivu keliu," tai visi tikintieji eina da kreivesniu. Šliupas savo raštus parėmė tyru mokslu, pasiremiančiu bandymais ir matematiškais išrokavimais. Visuomet naikino nuo

amžių užsisenėjusias primityvių žmonių prietarų ir burtų nuotrupas. Šliupo moralybės mokslas remiasi ne tuščia baime, ne išsvajotomis nuodėmėmis, bet *naturaliais įstatais*. Tik tiems gali būti kreivas Šliupo kelias, kurie nepripažįsta šių gamtos įstatų, kurie spekuliacijomis ir dogmomis remia savo moralę sąvoką.

Ne, netam sąžinė grauzia, kuris savo idėjai turi tvirtą ir neabejotiną moksliską pamatą, bet gali būti miglota tik tiems, kurie visą savo amželį pašvenčia vien to platinimui tarp žmonių, ko tikrai patįs nežino. Jei uždarysime klėtkoje nors linksmiausį paukštelį, jis nuliūs; panašiai, jei apkaustai ypato protą pamato neturinčiomis, vien spekuliacijomis ir prietarais besiremiančiomis dogmomis,—ypata turi jaustis didelį nejaukumą ir sąžinės krintimą. Dogmatai, visi religijų platintojai ir jų užtartytojai savo mokslą ir žinią paremia vien išsvajotais žydų padavimais, kuriais suvysto liuosą žmonių mąstymą ir įvaro juos baimės, amžinos baimės ir prietarų jurėn. Jie, visokių tikėjimiškų nesąmonių platintojai, nors kartą turėtų viešai pasakyti: "Atleisk, Viešpatie, nes nežinojom, ką darėm!"

Kiekvienas apsišvietęs asmuo, kuris turi išsidirbęs savąją ideologiją, taip sakant, savąją atmosferą, niekuomet neatsisako nuo savo idealo. Mušimasi į krutinę mea culpa daugiau nieko nereiškia, kaip tik ypato nesubrendimą ir jos silpnos dvasios svyriavimą. Galilejus tikrai žinojo, kad žemė juda ir nė kalėjimas, nė religijos galvų baudinimai, nė teismai ir ilgi persekiojimai neprivertė jo viešai atsaukti padarytas klaidas, kaip to "neklaidingieji" norėjo. Teisybė, nors jis pasakė, kad jo skelbemas mokslas esąs klaidingas, tečiau pabaigoje vis-gi tvirtai sušukė: "Vistiek juda!"

Neklaidingieji religijų atstovai evoliucijos tėvą, Ch. Darwin'ą persekiojo, į Huxley'į akmenis mėtė ir pirštais rodydami juos, šaukė, buk esą iš tiesaus kelio iškrypusios avys. Lygiai Darwin'as nė Huxley, nė kiti evoliucionistai to nenusigando ir savo *tikrą*

mokslą plėtojo. Toliau tie patys tikėjimų galvos turėjo susigėsti ir pripažinti evoliucijos mokslą neklaidingu. Ant garsaus vokiečio biologo Dr. E. Haeckel'io tie patys neklaidingieji kalnus vertė už jo naujas ir laisvas ideas ir varu Haeckelį spyrė atsisakyti nuo visų idėjų, tečiau jis to nepadarė, nes yra pilnai įsitikinęs savo mokslo teisingumu. Jie ir dabar šaukia, buk jis yra paklydęs ir reikalauja nuo jo viešo savo paklaidų paskelbimo. Taip vadinamos tikėjimo galvos, prisilaikydamos senų tradicijų, nori, kad Dr. J. Šliupas išpažintų nepadarytas savo paklaidas ir stotų, anot jų nuomonės, ant "tiesaus kelio."

Keista kunigų dora; da keistesni jų reikalavimai.

*
* *

Fondai ir Draugijos.—Kai jau žinomė, Amerikos lietuvių sutverti trys fondai nuo karės nukentėjusiems lietuviams šelpti augs finansiskai. Pradžioje šio mėnesio tautiečių fonde buvo \$2,798.94. Iš jų šelpimui nuo karės nukentėjusių lietuvių Lietuvoje \$2,532.74, Lietuvos Autonomijos išgavimo fonde buvo \$265.30. Socialistų Lietuvos Šelpimo Fonde rados \$1,801.94. Kiek kunigų ir klerikalų fonde pinigų randa kol-kas jie da nesuteikė visuomenei pilnos atskaitos.

Išsiųsta Lietuvon sušelpimui nuo karės nukentėjusių 7,500 rublių.—Tautiečiai pasiuntė 2,000 rublių, socialistai—1,100 rublių ir katalikai 4,400 rublių.

Apie *Susivienijimą Lietuvių Amerikoje*, kaip ir paprastai, prisėina linksmi kalbėti. Iš centralio sekretoriaus, pono A. B. Strimačio raporto, kuris tilpo *Tėvynės* 4 No. sužinome, kad spalio, lapkričio ir gruodžio mėn. laikotarpį prie SLA. prisirašė 655 nariai ir 10 vaikų.

Spalio mėn. pomirtinių išmokėta \$600; pašalpos ligoje—\$1,325.65; organizatoriams—\$102.50; algų—\$736; *Tėvynės* reikalams—439.16; pašalinių darbų reikalams—\$149.96; našlių ir našlaičių sušelpimui—\$29; sugrąžinta mokesčių—\$7.55; kitokių išmokėjimų buvo \$490.87. Viso spalio mėn išmokėta \$3,880.69. Lapkričio mėn. pomirtinių išmokėta \$337.50; pašalpu ligoje—748.85; organizatoriams atlyginimo—\$59.25; algų—\$420; pašaliniams darbams—\$324.12; *Tėvynės* reikalams—\$177.22; našlių ir našlaičių sušelpimui—\$34; sugrąžinta mokesčių—\$15.32; kitokių išlaidų—\$265.28. Šiame mėnesyje viso išmokėta \$2,381.54. Gruodžio mėn. pomirtinių—\$600; sušelpimų ligoje—\$833.80; organizatoriams—\$123.50; algų—\$570.00; *Tėvynės* reikalams—\$692.56; našlių ir našlaičių sušelpimui—\$34; pašaliniams reikalams—\$289.49; sugrąžinta mokesčių—\$11.41; kitų išmokėjimų—\$1,688.35. Bėgyje mėn. išmokėta—\$4,843.11. Per

visus tris mėn. išmokėta \$11,105.34. Per tuos pačius tris mėn. įplaukė SLA. izdan \$15,998.33.

1 d. spalio, 1914 m. izdan pinigų buvo...\$33,603.21
Bėgyje trijų mėn. įplaukė..... 15,998.21

Labu.....\$49,601.54

Per tris mėn. visokiems reikalams

išmokėta\$11,105.34

Turto liko..\$38,496.20

SLA. namas 31,202.34

Viršijanti namo vertė..... 2,756.89

Spaust., Red., Litera., 6,199.00

Raštinė, Ženkleliai, etc. 1,715.71

Labu SLA. turtas..\$80,370.14

Iš mirusiųjų narių prie SLA. ilgiausiai prigulėjo Rožė Maslauskienė—įstojo Susivienijiman 20 d. sausio, 1895 m. Iš mirusiųjų seniausias buvo Jurgis Valinskas, kuris gyveno 64 m. Tarp mirusiųjų jauniausia buvo Domicelė Karpavičienė vos 19 m. amžiaus. Ji įstojo Susivienijiman 1 d. kovo 1914 m. ir nuo džiovos mirė 6 d. lapkričio tų pačių metų.

Tulos organizacijos taip nerangiai vos dabar savaitraščiuose išdavinėja savo atskaitas iš pernykščių metų savo veikimo. Randasi šimtai ir tokių pašelpinių draugijų, kurių turtas ir veikimas esti žinomas ne visiems nariams. Butų pagirtinas darbas, jei visos draugijos, klubai, rateliai, etc. metų gale viešai išduotų šiokias-tokias atskaitas, iš kurių visgi galima būtų suvokti aplamą Amerikos lietuvių judėjimą ir jų draugijų bei klubų medžiaginį stovį.

South Bostono *Lietuvių Ukėsu Draugija*

Bėgyje pereitų metų viso įplaukų turėjo...\$494.45

Nuo 1913 m. kason buvo..... 117.12

Viso...\$611.57

Tais pačiais metais išlaidų turėjo.....\$508.65

Kason šiemis metams liko \$102.92. Be to, *Liet. Lab. Draugijai* paskolinta \$500; nuo seniau bankon padėta \$621.70. Todel tikras draugijos turtas \$1,224.62.

Draugijų pilnų narių turi 127. Suspenduotų 8; garbės narių 2 ir 18 prisirašančių.

To paties miesto *Susivienijimo Liet. šv. Kazimiero Draugijos* viešai išduotos atskaitos pasirodė, kad pernykščiais metais pajamų turėjo \$2,830.80. Išlaidų turėjo \$2,620. Sausio 1 d., 1915 m. draugijos turtas buvo sekantis:

Banke	\$3,167.26
Pas izdininkas	391.63
Paskolinta Lab. Draugijai	500.00

1 d. sausio, 1915 m. kartu turto....\$4,058.89

* * *

Pro domo sua.—Nėra bergždesnio darbo, kaip kalbėjimas apie ypatają arba asmenis. Neatsizvelgus į tai mūsų spauda tuo plačiai užsiima. Retkarčiais prie to privėda ir mėnraščius, kurių nėra tikslas toleruoti tuščius ginčus ir tarnauti publicistikai. Vienok to negalima išvengti.

Perėjo *L. Mintis* kitosna rankosna. Rods tai mažmožis. Betgi šis nuotikis pagimdė tiek įvairios „literatūros,” kad sunku ir įsivaizdinti.

Iš karto laikraščiuose rašyta tik apie Dr. Šliupą. Suprantama, jis jau nuo ilgų metų tarp lietuvių veikia, tai, rasi, ir verta apie jį plačiai kalbėti. Bet publicistai turėjo drąsos ir ištesėjo lakio parašymui naujojo *Laisvosios Minties* leidėjo-redaktoriaus biografijos.

Biografas atrado, kad p. Vitkauskas „nė karto viešai neskelbė laisvamanybos. Savo prakalbose, prelekcijose ir straipsniuose vengė paliesti kunigiją ir klerikalizmą.”

Tikėjimas, tai neapšviestos minios pamatas, kuris sulaiko ją nuo desperacijos, niekingo kelio ir darbų. Išlupk iš tokių žmonių širdžių tikėjimą,—kartu atimi nuo jų žmogišką vertę ir paverti juos ištvirkusiais niekšais. Tikėjimas, velnių, pragaro ir kitų tikėjimo elementų bijojimas sulaiko tamsiąją minią nuo ištvirkimo, nuo niekšišku darbų. Aišku tatau, kad griauti tikėjimą prisiema labai atsargiai ir apmąstyta. Kol neturime geresnio daikto padėti tikėjimo vieton, tol atsargiai raukime ir naikinkime tikėjimo ir visų su juo surištu burtų šaknis, daigus, iš liaudies širdžių.

Ne prakalbose betvarkiai paleisti tikėjimą griau-nantieji žodžiai pataisys liaudį ir išvystys progresyve jos sąmonę, bet gerai ir suprantamai parašyti moksliški veikalai. Mes tokių veikalų pasigendame.

Ugnis yra geras daiktas, bet nieko apie jos kaitrą nenusimanantis kudikis nusiplikys. Laisvamanyba yra rimčiausia monistiška filosofija, bet ji tinka tik tulo tobulumo asmenims, o ne visai tamsiajai liaudžiai. Prisiema tatau laipsniškai šviesti liaudį ir josios širdin skiepti laisvąją mintį. Šiame darbe nieko negelbės kartais nekulturingas kunigijos bei klerikalizmo peikimas. Tik mokslas, grynas mokslas ir apšvieta yra viso-ko gyduolė.

Apie „nematymą reikalo su kunigais pyktis, Vydunišką ‘prakilnumą,’” etc., etc., esu tos nuomonės, kad darbą dirbti reikia ne iš piktumo, bet iš širdies

ir pagal geriausį savo žinojimą. Piktumas, prievarta gali tik ten apsireikšti, kur žinojimas, žmoniškumas visai išgveržė. Jei kurie neturi savo nuomonės, savo prakilnumo, savo, taip sakant, atmosferos,—tiems nuoširdžiai pataru laikytis kad ir Vyduniško prakilnumo.

Butų buvę labai malonu išgirsti tuos „meilius” Vitkausko „žodelius,” kuriais jis „vaišino” socialistus per „klerikalų organus,” tečiau biografas jų neišdrįso cituoti. Prisipažįstu, kad rašiau *Lietuvoje* apie valparaisiečių t. v. socialistų tuščius riksmus ir melagingas korespondencijas. Ar-gi autorius *Lietuvą* vadiną „klerikalų organu?”

Velyčiau palikti savo sąžinėje pergyventus valparaisiečių vaikiškumus. Tečiau neteisingos biografos pastabos priverčia ir apie tai pakalbėti.

Po moksleivių *L. Draugijos* susirinkimui p. A. S. susiginčijo su p. T. K., buk už socializmą. P-as T. K. „supiškiņo” sieksninį straipsnį, kuriame išrodinėjo, kad draugijos susirinkime socialistai tapo išniekinti. Kadangi oficiališkame draugijos programe to *visai* nebuvo, kadangi ginčas įvyko tarp dviejų draugų, už kurių pasielgimus draugija visai neatsakė, todėl ir parašiau straipsnelį prieš tas neteisybes, kurios tilpo *Kovoje* ir k. To neslėpiau tada ir nudien laikausi ten išreikštų minčių.

Tos pačios Valparaiso lietuvių socialistų kuopos, prie kurios ir ašenai prigulėjau, „draugai” netik pavartojo „meilius žodelius” vienas antro „baltinimui,” bet priėjo prie trečiųjų teismų ir vos per plauką nepasiekė valdiško teismo. Nors tokiuose „kultūriškuose” susirinkimuose retkarčiais nedalyvavau, betgi gavau juodašimčio „titulą.” Viskas įvyko labai paprastai.

P-as J. S., išrinktasis kuopos susirinkimo tvarkos vedėjas, „bemokydamas” „draugus” pasakė: „Gaila, kad mūsų kuopon randas tokių, kurie rašo į tokius *juodošimtiškus* laikraščius, kaip *Vienybę Liet.* ir *Lietuvą* ir šmeizia socialistus, kaip, pav., daro drg. Vitkauskas.”*) Pasikėliau, nieko „mokytojui” nesakęs, apleidau susirinkimą. Ir netik aš tai padariau, bet apleido kambarį visi pirmininko „priešai.” Susirinkimą uždarė veik vienas „tvarkos” vedėjas.

Biografas dar primeta man ir sandarbininkavimą klerikališkai laikraštijai.

Dirbau jai nedaugiau, kaip tautiškai bei socialistiškai. Rašiau *Katalike*, bet nė puse lupų neprasi-tariau prieš laisvamanybą bei socializmą. Rašiau ten, nes laikraščio leidėjai man už tai maž-daug atlygino. Mokslus beinančiam medžiagiška pagelba buvo la-

*) Suprantama, žodis žodin visko nebeatmenu, bet už minties teisingumą netik atsakau, bet tikiu, kad tai gal patvirtinti ten buvusieji. Z. V.

bai reikalinga. Esu tikras, kad daug geriau rašyti katalikiškuose laikraščiuose ir nė žodžio nesakyti prieš pažangiąją srovę, negu reikalauti nuo visuomenės aukų ir elgėtišku keliu imti dolerių iš bėdų darbininkų kišenių, ką daug mūsų t. v. gerųjų "studentų" darė. Džiaugsmingai bučiau rašęs socialistams, jei jie būtų apmokėję už darbą. Tik vieną kartą *Kovos* redakcija pakvietė parašyti straipsnelį apie alkoholį, už kurį gavau honoraro \$2. Už antrąjį straipsnį gavau, rods, \$5 Teisybė, kuomet pradėjau vesti tulus skyrius *Laisvoje Mintyje*, tada *Kovos* redakcija man rašė, kad už panašius raštus, kurie tilpsta *L. Mintyje*, ji man daug geriau apmokėsianti, negu *L. M.* administracija. Patį etika neleidžia palikti vieną pažangųjį laikraštį ir bėgti prie antro. Prie to, Dr. Šliupas už *L. Mintyje* tilpusius raštus man daug geriau apmokėjo, negu *Kova* ir p. Tananevich.

Ar ne keisti neparašytieji biografai?

Z. Vitkauskas.

* * *

Lietuvoje.—Iš laikraščių matos, kad Lietuvoje klerikalizmas, kaip paprastai, giliai įleidęs šaknis. Kunigai neria kruvon visas spėkas, idant visur-kur būtų jų viršus.

Jau senai buvo laikraščiuose rašyta, kad Vilniuje susitvėrė draugija nuo karės nukentėjusiems šelpti. Jon įėjo tautiečiai, demokratai ir vienas socialistas ir kunigai. Ilgainiui Vilniun suvažiavusieji iš *Draugijos*, *Vadovo*, *Saltinio* ir kitų kunigų laikraščių darbininkai-kunigai pagrėbė draugiją savosna rankosna. Iš karto demokratai dar manė susitaikinti su kunigais ir dirbti iš vien, vienok toliau pasirodė, kad to padaryti negali. Ir vėl išlindo aikštėn "mielaširdingi" kunigų darbeliai. Lietuvos demokratai nusprendė toliau būti atsargesniais su kunigais.

Kunigai laiko lietuvius prietaruose, stengiasi palaikyti juose savo įtekme ir to delei nesirokuoja su pažangeisiais ir velija sau išvien neiti su kitomis srovėmis ir šiame kritiškame Lietuvos padėjime.

Per ilgus metus Amerikos lietuvių kunigai pasižymėjo linksmu savo gyvenimu ir neveiklumu, bet pastaruoju laiku jie ir čia pradėjo smarkiau veikti ir jų auditorija, reik pripažinti, vis auga, plėtojas. Jie įsteigė Spaudos Draugiją, kuri nemažai prisidės prie klerikalizmo skleidimo. Idant atsilaikyti prieš tai, pažangiesiems veikėjams ir laikraščiams irgi priseina organizuotis ir palaikyti žmonėse užkariautas pozicijas.

* * *

Apie Lietuvos sujungimą.—Vydunas *Jaunime* išsireiškė, kad lietuviams būtų daug geriau po vokiečių valdžia. Kiek davėsi patėmyti, daugumos mūsų laik-

raštininkų nuomonės tam pasipriešino. Pats klausimas, kur lietuviams būtų geriau, ar po vokiečių, ar po rusų valdžia,—pasilieka neišrištas. Reik manyti, kad taip Rosija, taip Vokietija geruoju neduos Lietuvai autonomijos, o pasilikdami po bile kuria valdžia—kęsime priespaudą ir žiaurumą. Tai galima patikrinti istoriškais prietikiais. Laimingesnė Lietuva ir lietuviai bus tik tada, kuomet gaus autonomiją. Gyvent po rusų arba vokiečių valdžia gal iš karto nebūtų taip prastai, bet toliau, kuomet po karei valdžios sustiprėtų, tada viskas paarsėtų.

Pr. S. Žmogus.

GALAS SU GALU.

—o—

Plunksna Lietuvoj.—Svarbi tai naujiena. Bet pažiūrėkime į pirmutinius plunksnos žingsnius Lietuvoje.

Dideliame salione prie rundino, didelio, aplink svečiais apjuosto stalo, tarp valgiais bei gėrimais pripildytų indų, pasistiepes šypsos baltas kvietinis ragaišis. Pasiputęs, išdidus. 'Koks baltas, gražus! O skonis! Ką ir kalbėti... Ir sotaus akis godžiai žiuri... O išalkęs ir per ugnį siektų... Bet, saugok sviete, jeigu nemandagus ukininkas išplepėtų, kaip kviečiai buvo sėjami ir kad jie neišdygo miesto sode, prie vingių—vingiais verdančių fontanų, bet išdygo pabalyj, juodžemyj užterštam gyvulių...—trašomis, tai poniški svečiai skubiai nubėgiotų nuo stalo, nedasiprotėdami, kad ragaišis nebe ta užteršta žemė, bet žmogaus darbščios rankos perdirbtas, sufabikuotas gražus ir skanus maistas. Nekitaip esti ir su lietuvių literatūra.

1914 m. lietuviai šventė 10 metų lietuvių spaudos atgavimo sukaktuves. Kiek tai džiaugsmo, kalbų! Koks literaiurą suprantančio upas, entuziazmas. O jubilėjaus sveikinimas, ceremonijos!

Senieji politikos savaitraščiai ir mokslo, dailės žurnalai—rodos, kokia tai dangiška šviesa spindi ant tautos veido. Rods jie atsirado iš nieko ir gyvena savaimi. Tečiau pavelykite plunksnai prabylti juodu ant balto, o ką kitą pamatysime.

Kudikis sprendžia pirkinio vertą pagal dėžutės margumą, tamsus sermėgius gerbia ypatą pagal rubų keistumą,—o žydas nepačiupinėjęs nieko neperka. Visi žino, kad žydas pirkime niekad neapsigauna. Kad nesuklysti šiame klausyme, leiskit kiek pačiupinėt...

Tulas filosofas pasakė: "Pirmiau jeik manyj, o tada teisk mane."

Mes žinodami Lietuvos geografiškas aplinkybes ir nuolatinės skaudžias kaimyniškas kares, už dievus ir dievą, negalime ir svajoti apie tokias epiškąsias poezijas, k. v.: graikų Iliadą ir Odysseją, anglų Bleowulfą, romėnų Aenidą, vokiečių Nibalungenliedą bei finų Kalevalą. Mes turime pasitenkinti pasidekojant vieno iš veikliausių Lietuvos kunigų velionies Antano Juškevičiaus*) surinktomis lietuviškomis liaudies dainomis. Bet, tai ne plunksnos, o tik liaudies lupų produktas. Na ir kur-gi ta lietuviška plunksna? Štai, ve, jinai.

1522 m. pasirodo pirmutinė knygą, *Kelionė dušios į aną gyvenimą*.

Užtenka perskaityt tik antgalvį, o jau žinai, kokia literatura ir autorius. Kaip nebuk, visgi spaudintās žodis. Po šiai kningelei pasirodo ir daugiau panašios "literatūros," parašytos sudarkyta lietuvių kalba. Bet, lai gerbiamas skaitytojas nemano, kad šios literatūros buvo tikslas šviesti liaudį, tobulint kalbą, plautinti literaturą. Tai buvo prietarių kromelio apgarsynimai...

Matot, tais laikais liuteroniškas dievas užsidėjo "biznį" šale katalikiško dievo ir su ranka mosuodamas šaukė praivismus į vidų. Liuteroniški kunigai, būdami daug darbštesniais už katalikus, pradėjo liutovinti latinišką šventraščių ir rašinėti visokius menkniekius apie dangų ir pragarą. Katalikiški kunigai pamatė alkaną, susiraukusį katalikų dievą, kunigo ypatoj,—šoko protestonams už akių.—Tokia literatūros pradžia M. Lietuvoje.

Taipgi dievų konkurencija davė literatūros, pradžią ir D. lietuviai. Tokių poterių lipdytojų ir dievo bei velnių biografijų "rašytojų" matosi visa eilė, pradedant nuo Mažvydžio (1545) iki K. Duonelaičio (XVIII šimtmetij). Išskiriant kun. K. Širvydo tulus pamfletukus, perdėm ta pati maišalienė: dušios išganymas ir dušios išganymas.**)

XIX šimtmetij pasirodo svietiška lietuvių rašytojų raštija. Pradedant nuo D. Poškos iki XX-to šimtmečio matosi visa eilė svietiškų autorių ir žmoniškesnės literatūros. Pastarame periode išskiriant kun. P. Kursaitį ir A. Juškevičių, kaipo darbščius lietuvius, jau lietuviškų dušių piemenis zymiai praretėjo. Mat svietiška inteligentija grebėsi už plunksnos ir lietuvių kalbos, tai mūsų seni "literatai," būdami šlubi šioje srityj, pasiliko užpakalyj. Kiti-gi, sėdėdami šiltoj klebonijoje, susidėjo rankas ant pilvo lenkiškai zurzėjo žiurėdami į ištuštintą vyno bonką. Dažar prasideda antros lenktynės.

*) Jo brolis Jonas nemažiau veikė šioje srityje.—Red.

***) Juk Kr. Duonelaitis pagamino *tikros* literatūros.—RK.

Svietiškoji inteligentija per ugnį ir stiklus žengia ir platina spaudintą žodį, o kunigai, užsidarę bažnyčioje plepa, smala ir velniais baugindami sermėgius, kurie kalba stabmeldiška lietuvių kalba. Suprantama, kunigų karštos maldos tapo išklausytos.

Dievas paliepė Petropilės Liuciperiui pasiūsti gabiausį velniuką vardu *Muravjevą*, ką šis ir padarė. Velniuks už nuodemes stabmeldžių kalbos mylėtojus pastatė ten, kur kojomis žemės nesiekia... Dabartiniai lietuviai sako, kad tąsyk Lietuvoj buvo amžina juoda naktis; o kunigai sako, kad tai buvo dievo palaiminimas arba rojus ant žemės—niekas nemurmėjo ant bažnyčių.

*

* *

Lietuva ir Moksleiviai.—Lietuvių moksleivių istorija dar nerašyta. Lietuvių moksleivių apsiereiškima, kaipo gryną kuną, dauguma gali tai surasti savo atmintyj.

Kalbant apie lietuvius moksleivius, negalima sakyti Lietuvos moksleiviai, nes žinoma, kad lietuvių-moksleivių sąryšis esąs ir tarp išveivių, butent, Amerikoj. Žodis, antras apie Europos moksleiviją.

Iki 1888 m. apie lietuvių moksleivių sąryšius kaip ir nėra žinios. Pradedant nuo Simano Daukanto, L. Ivinskio, J. Juškevičiaus, P. Nėrio, P. Armino ir k. buvo tai išsimėtę vienuliai.

Mes žinome, kad visos stambesnės istoriškos reformos, žingsnis progreso link, tautiška augštyneiga lyg vulkanų katastrofa urmu apsiereiškia moksleivio ypatoje. Pavyzdžių nestokuoja.

Pažvelgkime tautų praitin.

Rasi skaitytojas, žiurėdamas į užkežusį, juodais, įgais, betvarkiai garbiniuotais, tankiais plaukais, su šepėčiu ir skarmalu rankoje, nudriskusį, neprastais veidais, prie pnekių centų turčaus kojų susilenkusį, bruzdantį, praities dvasios bei proto milžinų ainį—graiką, pamąsto, kad turi nešvarų ir veik vergišką užsiēmimą. Ir tuo laiku gal visai nedėbteleja apie jo tautos praitį.

XX šimtmečio civilizacija nedaug galėtų pasigirti savo originališkumu, atėmus senovės graikų taisykles, formulas, modelius ir viso-ko sistematizaciją.

Amerikos ir Europos moderniškios įstaigos, bent kurią dieną, žemai nulenktų galvą susitikus kelių šimtmečių prieš Kristų pagamintą graikų kultūrą!

Pirmutinis lopšys, kuris išauklėjo astronomiją, matematiką, fiziką, skulpturą, piešimą, architekturą, mediciną, literaturą, filosofiją ir visą gamtmokslį—buvo nupintas ant *Tarp-šėminių jurių kranto!*

Man taikėsi matyt, kaip fizikos klasėje profesorius, turįs filosofijos daktaro laipsnį, bekalbėdamas į mokinius apie graikų matematikus—ypač apie Archime-

da,—susigraudino ir po kelių minučių tylėjimo pratarė: „Mes esame mokiniai prieš juosius!“

Kodel jie toki, ir kas jie buvo toki? Moksleiviai ir mokytojai.

Reikia žinoti, kad graikų auksiniame periode panašių matematiškų kolegijų bei universitačių nebuvo. Jų mokytojai nebuvo valdžios užlaikomi. O jų mokyklos buvo dangumi dengtos, o mokiniai liuosanoriai-klausytojai.

Senovės graikų mokytojai, butent. Pytagoras, Anaxagoras, Sokratas, Plato, Aristotelis, Archimedas, Euklidas, Hippokratas, Homeras etc. etc. buvo patįs amžini mokiniai ir kitų mokytojai.

Reikia atminti, kad mokslas nuo pat kudikystės dienų iki dabar visada sutikdavo aršų priešą—religiją. Sokratas buvo genijų genijus. Jis buvo mokytojas daugelio viršminėtų mokslininkų. Ir šis proto milžinas buvo nunuodytas vien tik dėl to, kad jo kalbos, augštų minčių tamsuoliai negalėjo suprasti. Prie to jo išvaizda buvo labai nedaili*).

Pagal tuolaikinį dievų norą ir tikinčiųjų supratimą,—tokis žmogus buvo velnio sutvertas.

Taipgi mokslas nuo pradžios iki dabar eina vienokiu savu keliu, o religija—savu.

Tai graikai. O kur da romėnų, aigyptiečių ir vakarų Europos mokiniai ir mokslininkai? Čia stoka vietos aprašyti audringą Cezarų istoriją ir beribę įtakę Graikijos mokslininkų, kuomet jie (Cezarai) lankė Graikijos mokyklas.

Tauta be mokyklų, tai darbininkas be rankų.

Moksleiviai—gyvasties medis. *Mens discendo alitur.*

Aštuntame šimtetyje triukšmingas savo vardu ir valdymu Francuzijos karalius Charlemagne**) kurį popiežius Leonas patepęs teutonų ir romėnų imperatoriumi, bet nemokėjęs rašyti, ant senatvės parsikvietęs iš Anglijos tuo laiku mokyčiausią žmogų, vardu Alcoin'ą, ir pasisodinęs jį savo palociuje, pats, vaikai ir visi dvariškiai pas jį mokinosi.

Pavyzdžiui, pažvelgk į seniau šiek-tiek kulturingą, o dabar užmestą civilizacijos užpečkin—senelę Chiniją. Ir ką? Dabar pamatė, idant pavyti kitas tautas, tai vienintėlis įrankis—moksleivija. Pastaruoju laiku suskato ne vien tik turtuoliai-chiniečiai, bet ir valdžia savo lėšomis siunčia jaunuolius net į Suv. Valstijas, Vokietiją, Angliją ir k. š. mokyklas ir universitatus.

Man teko klausti tų chiniečių mokinių, kiek Suvienytų Valstijų mokyklose randasi chiniečių mo-

*) Buvo daug svarbesnių apkaltinimų.—Red.

**) Karolis Didysis arba Karolis I Francuzijos karalius iš Vakarų imperatorius gyveno 742—814 m.—Red.

kinų. Atsakymą gavau „Nežinau.“ Tečiau pridurė: „Nerastum vienok Suv. Valstijose universitatus, nė kolegijos, kur nesimokintų keletas chiniečių-studentų.“ Suv. Valstijų chiniečiai-studentai leidžia anglų kalboje spausdintą mėnesinį žurnalą *The Chinese Students' Magazine*. Skaičiau jų žurnalą. Žurnalo turinys, perdėm Chinijos naminiai reikalai, reformos valdžioje ir tikėjime. Užteks pavyzdžių.

Aišku, kaip diena, kad šalis, skaitlingos mokiniais—garsios kultūra; priešingai-gi, šalis, skaitlingos bažnyčiomis (Hispanija, Portugalij, Lenkija ir Mexika)—skaitlingos analfabetais, elgėtomis. Tą gerai žino ir dvasiškija. Lietuva kitokių mokyklų, mokytojų ir neturėjo, apart bažnyčių, klerikų ir kunigų. Ir ką iš to lietuviai gavo? Apart nuolatinių elgėtnamių ir kalėjimo sriubos (už lietuviškų knigų kontrabandą), daugiau nieko. Mūsų bažnyčios nebuvo be kunigų. Jei turėjome kunigus, tai turėjome ir mokinius. Bet kur jų istorija? Nėra! Anot išsireiškimo: „Koks gyvenimas, tokia ir mirtis; kokia mintis, tokia ir atmintis.“

Po ilgos, juodos, dvasia slėgiančios nakties, lyg stebuklingą blyksėjantį šviesiai blykstelėjo aušros žvaigždė—ypatoje universitačių studentų: Dr. J. Basanavičiaus, Dr. Pietario, Dr. Šliupo ir k. Kiltos dvasios ir įtemptos minties žmnojų akis sublizgėjo iš džiaugsmo. Juodi, seni despoto ir prietraų stiprios kombinacijos rukai, spaudė, gesino naują šviesą. Bet nepaprasta lietuvių moksleivių geležinė neperlaužiama spēka, kantrumas ir valia,—prieš viską atsilaiko, arba krinta negyvais kovoje.

Tik dabar prasidėjo lietuvių moksleivių istorija ir darbai.

Lietuva—artojų šalis. Artojui ne tik nesuprantami moksleivio anekdotai, etiketa bei techniška kalba, bet vargiai ištaria universitatus lankančio titulą—studentas. Moksleiviai veik tą suprato. Pirmoj vietoj susitvėrė moksleivių draugija *Lietuva*. Draugijos mieras—šviest lietuvius.

Apšvietos įrankis—spausdintas žodis. Sumanyta—padaryta. Sujudo-sukruto Varšavos ir Moskvos lietuvių sutdentai su Dr. V. Kudirka priešakyj.

Išaušo *Aušra*, sugaudė *Varpas*, pabudo *Ukininkas*. Darbas, laikas, pinigai, o ypač sveikata—tikrai gyva auka ant liudies ukuro.

Nereik apsirikti manant, jog tai buvo visų lietuvių vienas, didelis, kulturiškas darbas. Anaipiol!

Kaip ta pasaka sako: Ukininkas klausia čigono ir berno: „Kas norit valgyt lašinių?“—„Aš, dėde!“ pirmučiausia atsiliepė čigonas. Už valandos ukininkas vėl sako: „Dabar vieni turit apvynius skinti, o antri rugius malti.“

Čigonas, suvalgęs lašinius ir užsirukęs pypkę, nusiziovęs ir virsdamas lovon atsiliepė: „Tai, pane, aš

visų darbų negaliu veikti, ir taip jau du atlikau: lašinius suvalgiau ir pypkę išrukiau.”

Ne kitaip buvo ir su mūsų studentais. Vieni mylėjo tik pavalgę miegoti, o kiti ir nevalgę, nemiegoję dirbo, rausė užleistus dirvonus. Pievoje viską žole vadinama, bet ne viskas vienaip kvepia. Augštesnėse mokyklose iš vardo visi studentai, bet iš jų darbų juos vertiname.

Seinų seminarijos seminaristai ant varšaviečių pavietimo prie darbo, atsakymą davė, kaip tik kai viršminėtas čigonas.

Vėlesnieji Moksleiviai ir Studentai.—Tokios šalys, kaip Suv. Valstijos, Vokietija, Anglija, Francuzija, Šveicarija, Finlandija, Švedija ir k., galima pavadinti moksleivių ir studentų tautomis. Minėtų tautų visi gyventojai mažiau-daugiau yra buvę mokiniais. Lietuva, nors ne iš tokių, bet-gi dabar jau skaitlingesnė moksleiviais, negu kitados.

Vėlesnieji mūsų moksleiviai, tai aliejus tēpimui pirmesnių moksleivių išrastos *mašinos—apšvietos*. Jų judėjimas, yra Lietuvos judėjimas. Pastaroji moksleivija, tai druska, be kurios maistas neturi vietos ant stalo. Pastaroji moksleivija jau nebe pirmoji sudarkyta, aristokratiška kopija. Nudieninė moksleivija, tai mankštus burtininkas, kuris, pasitaikius progai, panaudoja savo vikrumus geriems tikslams. Jie yra bendradarbiai ir leidėjai laikraščių, jie patarėjai ukės, pramonės apšvietos dalykuose; jie platina literaturą, literatiškus ratelius; kitus išmokina ir patįs lošia sceniškus veikalus. Jie yra darbininkų organizatoriai, bei jų geri vadovai. Jie yra dainų, žaislų ir patarlių rinkėjia. Žodžiu, moksleiviai lįste lenda, ne vien tik kaimiečio milinėje, bet net jo sieloje, jausmuose, psichologijoje. Dabar Lietuvoje tarp jaunuomenės moksleivio tokia įtekmė, kad, rodos, jo vienas piršto moste-

lėjimas, lyg Moizės lazdelė, gali padaryti perversmę. Bet tai ne viskas. Paskutiniuju laiku apsireiškė lietuvių-moksleivių dalis ir tarp Šiaurinės Amerikos lietuvių-išeivių. Nors, tiesa, ir seniau jų čia buta, ką liudija daktarai, jurisprudentai, profesoriai, bet tai retėnybė.

Štai 1912 m. Amerikos ietuviai moksleiviai susaukė seimą Chicagoje, Ill., su tikslu susirišti bendru moksleivijos ryšiu ir, taip sakant, padaryti geresnę stimuliaciją abelname veikime. Bet ir čia apsireiškė nesutaikomas nuomonių skirtumas.

Vieni delegatai norėjo atidaryti seimą ir tvarkyti susivaziavimo programą, o kiti, salėje suklaupę... „Aniolas Dievo“ pradėjo kalbėti.

Dalykas paaiškėje.

Pirmieji išėjo laukan, antrieji pasiliko salėj.

Kaip nebuvo, bet gyvenime išsyk pasirodė du moksleivių susivienijimai: S. L. M. A. ir S. L. R.-K. M. A. ir išleidžia kiekvienas atskirą organą, butent: „J. S.“ ir „M.“

Prie pirmųjų, aplamai kalbant, literatiškos spėkos gal kiek stipresnės, o prie antrųjų materialės.

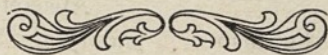
Pirmieiškos moksleivijos skurdus gyvenimas, geri norai ir prakilnųs siekiai yra žinomi iš buvusių moksleivių nelinksmos istorijos puslapių. Klerikališkoji moksleivija gyvena daug geriau, tartum ožys kopustuose. Štai ir faktai.

Paimk *Moksleivių*, pavartyk jį, tik mirga jame numeriai: \$5.00, \$10.00, \$15.00 aukauta „M.“ fondan. O vis jėgomostėlių sunkiai užprakaituoti!”

Jų laikraštį kuniginis *Draugas veltui* redaguoja. Redaktoriui ir atlygina už perrašinėjimą „ne za šioja, ne za toja Bóg zaploc“ korespondencijas.

„J. S.“ gi, anot elgėtos, tik ant didžiųjų švenčių gauna juodą kapeikėlę. Moksleivio turtas žinomas.

Iš lietuivio moksleivio duok,—tai net perdaug, bet šia—nekiek.

Dailioji Literatura ir Dailė

PASAKA.

—o—

Verpetuotame, versmingame gyvenimo sukuryje užgimė asmuo. Buvo tai nepaprastas sutvėrimas. Kas tik buvo šiame skriejančiame pasaulyje, tas jo nepa-

kakino. Ne, nė maistas, nė pasilinksminimai, nė namai, nė kitoki gyvenimo patogumai jam nerupėjo. Tartum pati išmintis, jis buvo nuolat užsimastęs, dominėgas, daug svarstęs ir mažai tekalbęs.

Jam žemė, jos gyventojai, visos jųjų institucijos bei garbingos įstaigos išrodė didelis, didelis imtynių

burbulas, kurį kartais saldino švelni, daug reišką žodžiai.

Nebuvo tarp žmonių tokio judėjimo, kuriuo tas nežinomas asmuo būtų nesiinteresavęs.

Jam buvo žingeidi politika ir visi josios garbintojai. Ne visi gyvenantieji žingeidauja tuo, kas ir kaip tvarko miestų, apskričių, rėdybų ir net visos tautos reikalus. Tukstančiai ir milijonai žmonių, numoję ranka pasako: "Et, juk nuo politikos mums nė šilta, nė šalta, tai kam dar nosį jon kišti." Vienok to negalima pasakyti apie tą ypata, ypata, kuri panorėjo žiūrėti gyveniman ir žmonių krypsniuose pilno supratimo ir teisybės akim. Toji ypata, buvo tai šis nežinomas asmuo.

Jis smulkmeniškai permatė politiškąjį ratą, kuris sukė, vėlė kruvon papirkimus, suktybes, vogimus, neteisus prisiegavimus, viltvilystę ir savo artimo neapykantą, panieką. Politikieriai tai darė žmonių labo delėi. Jie visi šaukė, jog šalies bujojimo ir pažangos našta guli ant jųjų pečių. Rods, ot, išversk politikierius iš migloto jųjų rato, o ims visa šalies gerovė subjūrės į dulkes.

Čia už politikierių pečių stovėjo pasiputęs, sutinęs, nutukęs, perkrypęs maža-akis kapitalas. Jis, ranka žandą parėmęs, manė, buk maitinąs visus beturčius, visus nelaiminguosius darbininkus ir išbalusius darbininkes. Jei jo nebutų, rasi ir žmonės negalėtų gyventi. Jis žmonėms vien gerą darąs. Tikra jųjų laimė ir pasisekimas bei saulėtas buvis—tai kapitalas. Jis taip manė turėdamas omcnyje teisybės dėsnius. Kapitalas, jo supratimu, teisingas. Dauguma šios užburto žemės gyventojų taip ir mano. Na, galop, pasakykit, gerbiamieji, kas būtų pasaulj be pinigų, be kapitalo?

Čia vėl religijos, religiškosios institucijos, jųjų sėjėjai augintojai ir platintojai; misijos, misijonieriai, poterai, sielvartavimai, šukavimai augštybėsna, nuolanųs maldavimai,—ot, rods, ims ir išganys paasulj; nukreips visą žmonią teisybės kelian. Bet kur tau! Viskas, visi žemės gyventojai brido neteisybės, egoizmo, tamsybės klanu.

Lyg audra, žmonės kartais siautė teisybės jieškodami, bet ją rasdavo tik savo vaidentuvėje ir logikos dėsniuose. Stipresnieji intalektualiai varu prispirdavo silpnėsniuosius jųjų klausyti ir eiti, be prieštaravimo, jųjų nubriežtais takais. Čia lyg ir matės prievartos šmėkla, bet ką, silpnėsniu budamas, bedarysi.

Tas keistas sutvėrimas viskamatančiom akim permatė visą gyvenimo verpetą. Jam neįauku darės kruutinėje ir jis vis geidė, vis norėjo pamatyti, išvysti tarp žmonių tąją pageidaujama esybę—teisybės deivę, kuri vestų visą pasaulį neabejotiniais ir neklaikiais teisybės keliais.

Štai naktį, pačiame miege, kažin kokia balta, tartum, sniegas, esybė stijos ties nežinomuoju asmeniu ir prabilo:

— Jei nori teisybę pažinti, nežiurėk visų nepatogumų, nesmagumų, usniuoto ir uoluoto kelio, viską padėjęs šalin, sek mane. Tai tarius, išnyko.

Jaunas asmuo virto amžinuoju keleiviu. Jį traukė tolyn kažin kokia spēka. Jis ėjo, ėjo kartais net pats nežinnodamas, kur einąs.

Ilga kelionė galutinai pakirto jo jiegas. Visas suvargęs, sumuręs atsisėdo pasilsėti. Užmigo. Sapnuoja. Štai, netikėtai, susiubavo oras, suplasnojo baltos, it sniegas, deivės sparnai, ir ji per sapną prašneko į pusamžį, nežinomą keleivį.

— Nors vingiuotas ir pinklus kelias, bet juo eik!

Ir vėl žmogus keliauja. Perėjo tyrlaukius, perlipo kalnus ir uolas. Kartais jo kelionė palengvėdavo, kartais taip pasunkėdavo, kad, rods, visų sunkenybių nebūs galima apgalėti.

Keleivis ėjo senyn ir silpnyn. Jo veidas sudziuvo, žandai išsikišo, oda susiraukšlėjo ir visi gyvybės ženklai pranyko iš jojo veidų, tarytum pavasario grožybė rudeniu atėjus. Jo sustingusios rankos, kojos, išsibaigusios spēkos varu spyrė senuką-keleivį nelipti ant apirusių uolų, kurios netolimos kyšojo. Bet ir vėl toji pati deivė padrąsino keleivį žengti prie viso pasaulio siekiamoj objekto—teisybės.

Senis tarė sau, "Jei praleidau šioje painioj kelionėj didesnę amžiaus dalį, tai, pagalios, tęsiu iki galui šį sunkų amatą."

Ir ėjo senukas dusliai kvėpuodamas. Prieš jį stovėjo debesiuosna paskendusios uolos, neapibudinami kalnynai. Jo spēkos buvo senumo pagniaužtos ir tyliai baigė apleisti kuną. Vienok toji deivė jam buvo taip maloni, taip šventa ir nepaprasta, kad senis, bemintindamas apie ją, viską užmiršdavo. Jis lipo vis augštytyn ir augštytyn. Mat, jam norėjos prisigrėbti prie kalnų viršunės.

Bet jo spēkos galutinai išsekė. Visi gyvybės ženklai stumė keleivį prie amžinos pabaigos, prie mirties...

Atsiduso senis manydamas, kam reik gyventi tokį vargingą gyvenimą, kam reik aikvoti spēkas ir turtą, jei tuo nieko nepasieki.

Bet ne, susiramino zilaplaukis-senelis, aš seku nežemišką sutvėrimą—kažin kokią neišsiaiškinamą ir nesuprantamą deivę. Ji man išrodo už viską brangesnė. Noriu tad, kad nors prieš mirtį suprasčiau josios reikšmę.

Tuo mane da palipėti augščiau ant vienos iškilusios uolos, tečiau širdis susiubavo, kai jurėn vanduo. Kojos, it nendrės, sulinko. Šaltas prakaitas apibėrė suvytusį senio veidą. Jo akys prisipylė gaillesties ašaromis. Jis baigė paskutines gyvenimo dienas...

Lėtai pakėlė ašarotas akis danguspi ir lėtu, tyliau, maldaujančių balsu tarė paskutinius žodžius:

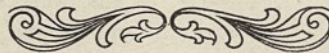
— Mirštu, bedalis, keleivis, bet matytos deivės prasmės nesupratau. Kad nors dabar, mirties valandoje, prasivertų dangus ir išaiškintų man tos deivės reikšmę, mano sektąjį idealą.

Senio burna išdziuvo. Tik zeferiškas vėjelis taršė žilus, tartum sidabrą, senio plaukus. Sušvito dangus ir pasigirdo nežinomas balsas.

— Žmogau, dar jaunystoje pasiskyrei sau už idealą teisybę. Per visą savo gyvenimą bepaliovos jieškojai jos. Aš ji esu.

Nusišypsojo senio veidas. Oru žemyn nuplazdėjo ilga, balta, daili plunksna, kuri tiesiog inkrito senio rankosna. Pasigirdo balass augštybėsna: "Toji plunksna yra teisybės symbolis. Tai užmokesnis už teisybės veizdėjimą."

Ramu buvo seniui mirti, nes suprato baltąją teisybės deivę.
Laukų Deivė.

Raštu

Peržvalga

The Question of Alcohol by Edward Huntington Williams, M. D., išleido The Goohue Company, 120 West 32nd St., New York., 1914 m., kaina nepažymėta.

Kningelė susideda iš penkių neperilgiausių straipsnių—*The Drug-Habit Menace, Temperance Instruction in Public Schools and its Results, Liquor Legislation and Insanity, The Liquor Question in Medicine ir What Shall We Do About It?*—tai ir visas turinys.

Pirmame straipsnyje autorius įdomiai kalba apie vaistų paprotį. Šis paprotys yra giliausiai įleidęs šaknis pietinėse valstijose tarp juodukų—tose valstijose, kur alkoholio pardavinėjimas yra teisiškai draudžiamas.

Yra labiausiai išsiplatinęs kokaino*) vartojimas.

Nė teisės, kuriomis draudžia šį vaistą vartoti, nė valdžia, nė policija, nė slaptoji policija neįstengia užgniaužti šio vaisto vaizbos. Visos pastangos eina niekais, o juodukai kaip vartojo, taip ir tebevartoja vaistą.

Pietinėse valstijose kokaina daugiausia tarp juodukų platina batų valytojai ir laikraščių pardavinėtojai. Valdžia juos susekė ir kelis platintojus nubaudė. Toliau vaisto platintojai sumanė maišyti kokainą su epsominėmis druskomis ir pardavinėti juodukams už 10 centų šnipštą. Jei tulas, turėdamas daugiau pinigų, užmoka 25 centus, tas gauna geresnį vaistų dozą. Toki pirkėjai gauna vaistų popierinėse pilliulių dėžutėse ir jiems jų užtenka visai dienai.

Asmuo, kartą pradėjęs kokainą vartoti, nuo to nepajiegia atsikratyti,—visuomet jį vartoja. Šio vaisto vartotojai neatkreipia domos į beturtą; nežiuri, kad namie tankiausiai netur ko valgyti, kuo apsidengti ir kur gyventi,—sugrėbę kelis centus tuoj už juos perka kokaino.

Alkoholiu persigėręs asmuo yra neveiklus, sustingęs ir tankiausiai miega. Kokainu apsivalgiusi ypata niekuomet nemiega. Šis vaistas yra stimulatorius, tokiu budu jis sukelia ypatoje visus pašėlimo nervus ir ypatos padukimas neranda ribų. Tokius padukėlius pietuose vadina kokaino velniais. Kokainu apsvaigusieji netik sunku suvaldyti, bet ir... užmušti... Čia prisieina pacituoti vieną kningoje tilpusį paveikslėlį, kuris ytin įdomiai atvaizdina kokainu apsvaigusiujų pajiegas.

Policijos viršininkas, D. K. Lyerly'as, Asheville, N. Carolinos miestelio, bandė suareštuoti, šiaip ramų, bet kokainu apsvaigusį ir labai įdukusį, juoduką. Juodukas jokių budu nepasidavė policijos viršininkui ir griebęs didelį peilį pagedusiai puolė ant viršininko. Pastarasis suprato "šiltą vietelę" ir nemalonius juoduko "pyragus." Ištraukė revolverį, prikišęs jį prie juoduko širdis, šovė—"nes aš žinojau, kad turiu jį užmušti kuogreičiausiai"—pasiaiškino viršininkas.

Revolveris, kurį policijos viršininkas turėjo, buvo užtaisytas .30-20 kalibrio patrankomis, kurios, pasak Suvienytų Valstijų lieutenanto Townsend Whelen'o gali užmušti bile priešą Amerikoje. Bet nuostabu, juodukas nuo to nė nepasijudino. Antra patranka, kuri

*) Kokainas yra vaistas iš Erythroxylon Coca.

perėjo per juoduko rankos raumenis ir įstrigo gerklėn, irgi įnirtusio juoduko nenumalšino. Galop viršininkas buožele "pribaižė" padukėlį.

Kokainas nesumazina akių šviesos ir proto veikimo. Žmogus, apsvaigęs nuo alkoholio, neįstengia sąmoningai ką veikti. Nuo kokaino pakvaišęs asmuo dar geriau veikia.

Tame pačiame Asheville vienas nuo kokaino pakvaišęs juodukas nušovė penkias ypatas. Nors ypatos buvo atokiai, vienok nė vieno šuvio nepaleido pro šalį. Tas aiškiai prodo, kaip pakvaišusi ypata sąmoningai veikia.

Čia pacitavau tulus, kningelėje tilpusius pavyzdžius, kurie atvaizdina kokaino blėdingumą. Knigėlėje randasi aibės panašių pavyzdžių, kurie pasvarbina veikalą.

Čia autorius norėjo parodyti, kad netik alkoholis, bet ir kiti vaistai da kenksmingiau veikia ant vartotojų. Jo nuomone, jei kariaujame prieš alkoholį, tai kariaukime kartu ir prieš kitus nemažiau kenksmingus vaistus.

Autorius baisiai kritikuoja anti-alkoholines pamokas, išguldomas viešųjų mokyklų vaikams.

Šios pamokos tapo įvestos mokyklose Krikščionių Moterų Blaivybės Unijos pastangomis. Jų pastangomis tapo perleistos ir veikmės įvestos teisės, kuriose reikalaujama, idant viešose mokyklose išguldinėtų vaikams alkoholio kenksmingumą. Teisėse pažymėta, kad šioms pamokoms būtų paskirta nemažiau, kaip 250 valandų laiko.

Autorius sako, kad veltui aikvoja brangų kudių laiką ir mokytojai da "priplepa" kudiams visokių nesąmonių. Čia autorius cituoja prof. Kronecker'io žodžius, kuriais profesorius apibudina neapmąstytą Amerikos viešųjų mokyklų sistemą. Išgaminavęs Amerikos mokyklas profesorius pasakė: "Kuomet aš skaičiau, kad nuo šešių iki septyniolikos metų pradinių ir vidurinių laipsnių kudiams yra išguldoma alkoholio fiziologija net per 250 valandų. Jei aš išguldinčiau šį dalyką, tai po penkių valandų laiko neturėčiau ką daugiau sakyti ir, rasi, mokyklos autoritatės prašalintų mane, kaip negabų mokytoją."

Netik mokytojai pripasakoja vaikams visokių neteisybių, bet ir mokyklose vartojami tekstai, Moterų Krikščionių Unijos autorizuoti, yra pilni melų ir neteisybių.

Komitetas, susidėjęs iš 50 ypatų, alkoholiui studijuoti peržiūrėjo 24-ris tokius neva autorizuotus ir plačiai mokyklose vartojamus tekstus. Komitetą tiesiog nustebino tekstuose esančios begalinės klaidos, visai nepamatuoti ir humbugiški išsireiškimai.

Ir ką norėta atsiekti tokiais begaliniais melais?—Norėta nepamatuotai įbauginti kudių alkoholio kenksmingumu ir tuo įkvėpti jiesm blaivybės dvasią. Vienok reikia patėmyti, kad to visai neatsiekė. Toks be-

galinis alkoholio peikimas sukelia kudikiuose skepticizmą ir mokytojais nepasitikėjimą.—Tai prastas rezultatas.

Šią peikimo metodą autorius nestato augščiau už daktarų humbugiškus apgarsinimus. Kaip daktarai bauginimais sveikiems įvaro ligą, "susergina," taip mokytojai bando melais nubauginti kudių nuo svaiginačiųjų gėrimų. Iš to rezultatas labai liudnas. Štai jis:

1896 m. mokslisku blaivybės aiškinimu labai rupintas, vienok tais pačiais metais Amerikos žmonės sunaudavo 67,039,910 gorčių dektinės! Tie patys valdžios rekordai parodo, kad 1913 m., kuomet alkoholio blėdingumas buvo aiškinamas kiekvienoje šalies viešoje mokykloje, tuo pačiu laiku žmonės suvartojo 140,418,289 dektinės gorčių! Autorius pastebi: "Kitaip sakant, tuo laiku, kada moksliskai išguldinėjo kudiams dektinės blėdingumą, jos vartojimas daugiau, negu padvigubėjo". Nudien amerikoni sunaudoja dektinės penkis kartus daugiau, negu jie jos sunaudavo 1850 mete."

Šio viso nemalonaus apsireiškimo priežastis autorius mato melagingose pamokose apie alkoholį. Jos sukelia vaikuose skepticizmą ir jie bando praktiskai mokytojaus pasakojimus "išbandyti..."

Idant pasekmingai kariauti prieš alkoholį, reikia visų mokslininkų priimtomis moksliskomis žiniomis aiškinti jojo kenksmingumą. Melais nieko pageidaujamo neatsiekama.

Alkoholio klausymas medicinoje, dr. E. H. Williams'o nuomone, yra opus dalykas. Blaivininkų Moterų Krikščionių Unija aštriai nupeikia tuos gydytojus, kurie vartoja alkoholį medicinoje. Vienok kningos autorius su tuo nesutinka ir tokius moterų bereikalingus išsišokimus vadina "neapmąstytais balastais." Autorius pažymi, kad veik visi daktarai tiki į blaivybę ir jų rašytos medikalės kningos sudaro geriausią blaivybės literatūros rinkinį. Dr. Williams'as sako, kad kas pozityviai priparodytų, kad medicina gali apsieiti be alkoholio,—daktarai jį pirmiausiai atmestų, kaipo blėdingą žmonijos gerbuviui elementą.

Toliau išrodinėja melagingas statistikas, kuriomis blaivininkės moteris remiasi anti-alkoholinėje propagandoje. Šalip klaidingųjų, dr. Williams'as paduoda teisingas žinas. Tuó, be abejo, jis paždomauja savo kritiką ir ji yra patikėtina.

Kadangi prieš alkoholinę agitacija jau nuo senai, kaip veikia, vienok alkoholio sunaudojimas kasmet pasidaugina. Reiškia, visa agitacija, visos išrodinėtos alkoholio baisenybės, visa raštija ir pamokos apie alkoholio blėdingumą,—rezultate pasirodė be vertės. Tad kningelės pabaigoje autorius klausia: "Ką-gi turime daryti?" Ir čia atranda, kad:

1. Apsunkinti smuklininkams leidimo (license) išgavimą.

2. Gauti už leidimus pinigai lai buna suvartoti municipalėms įstaigoms pastatyti, kuriose žmonės galėtų veltui pasilinksinti.

3. Nudien smuklės—beturčių pasilinksminimo kliubai. Reikia įsteigti publiški namai, kuriuose beturčiai rastų širdingą prieglaudą ir pasilinksminimui vietą. Tik panašios įstaigos galėtų atsakančiai veikti prieš smukles.

4. Reikia įtaisyti gymnastikų namai, kuriuose taip vyrai, taip moteris lygiai lavintų savo protišką ir fizišką pajėgą.

Apie tokių įstaigų vertę autorius daug nekalba. Tiek galop pabriežia, kad jaunikaičiai ir viduramžiai žmonės išaugintų sveiką, pilną energijos ir pasišventimo kuną; išauklėtų savimi pasitikėjimą ir ambiciją, o kartu su ambicija išauga noras veikti sunkius ir didžius darbus.

Pirmon vieton autorius mato kunigus, jų tikslus ir galę, todėl pirmiausiai pataria jiems veikti prieš smuklininkų žmonėse įtekmę ir patiekti žmonijai ką geresnio už smukles. Toki tai autoriaus planai ir norai. Šie jo planai ytin yra svarbūs ir sektini. Jie tinka netik anglams, amerikiečiams, bet visiems, o podraug ir lietuviams, nuo kurių smuklės ima savo aukas.

Alfa.

VOLTAIRE

(JEAN FRANÇOIS MARIE ABOUET).

—o—

Gyvenimo ir protavimo ratas gal ir suktytų paprastu, tuo pačiu keliu, jei neatsirastų asmenų, kurie išverčia jį iš vėžių. Prie naujųjų minčių tobulinimo, prietarų ir burtų naikinimo, neapribuotos kunigų įtekmės žmonėse nupuldymo, tikro mokslo ir apšvietos platinimo ir sėjimo tarp žmonių laisvosios minties,—daugiausia pasidarbavo nudien viso pasaulio gerbiamas francuzų filosofas ir satyrikas bei poeta *Voltaire*.

Voltaire gimė 1694 m., vasario mėn., Paryžiuje. Jo tėvai prigulėjo prie taip vadinamos vidurinės žmonių klasės, bet gyveno pasiturinčiai.

Pradinį ir vidutinį mokslą Voltaire įgijo *Collège Louis de Grand* ir toliau mokinos pas tuo laiku labai Francuzijoje populiariškus jezuitus.

Pabaigęs mokslą tulą laiką Voltaire praleido be užsiėmimo. Toliau Francuzijos ambasadorius Marquis de Châtauneuf paėmė jį pas savę į Hague. Netrukus Voltaire čia labai susimylėjo su išguitine-hugenote *Olympe Dunoyer*. Už tokį tuo laiku neatleistiną prasižengimą ambasadorius pasiuntė Voltaire'į Paryžiun, o jo tėvas nusprendė išsiųsti jį į kolonijas. Tik Vol-

taire'ui sudėjus priežadus, kad daugiau to nedarysiąs, tapo paliktas Paryžiuje.

Voltaire, begyvendamas Paryžiuje ir besimokindamas proceduros advokato ofise, žymiai pagarsėjo satyriškais savo raštais, už kuriuos regentas, pas kurį jis mokinos teisių, 1717 m., uždarė Voltaire'į baisiausiame kalėjime, Bastilijoje. Jis čia išbuvo net vienuoliką mėnesių.

Po šio nuotikio Voltaire parašė tragediją *Cedipe*, kurią pirmiausiai lošė Paryžiuje ir kuri pakėlė Voltaire'į augšton vieton.

Iškilusieji berniai tarp Voltaire'io ir augštos kilmės ypotos, Chevalier de Rokan, vėl jį įstumė neleton Bastilijon, iš kur jį paleido tik tada, kada jis pažadėjo apleisti Francuzijos žemę.

Voltaire nuvažiavo Anglijon, kur jis susipažino su literatais Pope, Congreve, Young, Chesterfield ir k.

1728 m. Francuzijos valdžia suteikė Voltaire'ui leidimą grįžti atgal Francuzijon. Nuo 1728 iki 1732 m. Voltaire gyveno Paryžiuje.

Ilgainiui Voltaire suėjo į pažintį su labai augštos kilmės motere, *Madame du Châtelet*, pas kurią jis gyveno iki jos mirčiai.

Čia begyvendamas Voltaire liko labai populiare ypata ir įsisuko pačiame aristokratijos ir didžponijos skurin. Kuomet mirė ponia Châtelet, Voltaire'io garbė ir įtekmė pradėjo slinkti žemyn. Tuo pačiu laiku Prūsų karalius Frederikas nuolat prikalbinėjo Voltaire'į atvažiuoti Vokietijon. 1750 m. Voltaire atvyko Berlynan.

Tuoj tarp Voltaire'io ir karaliaus ištiko nesusipratimai ir Frederikas uždarė Voltaire'į kalėjiman, buk už paėmimą poemos iš jo kningyno.

Tokiu karaliaus pasielgimu viso pasaulio literatai labai psipiktino.

Paleistas iš kalėjimo Voltaire nuvyko Genevon, kur nusipirko ukę ir manė gyventi, bet vėliau patyrė, kad vietos protestoniška valdžia visgi nedavė jam pageidaujamos ramybės.

Palikęs šią ukę, persikėlė per ribą ir apsigyveno Ferney. Čia nė valdžia, nė galingoji fanatiška Francuzijos kunigija neįstengė toliau Voltaire'į persekioti.

Apie Voltaire'io literatį veikimą trumpai veik negalima papasakoti. Po tragedijos *Cedipe*, jis parašė Louis XIV istoriją nuo 1719 iki 1726 m. *Poème de la Ligue* tapo slaptai išleista Genevoje 1726 m. Žymiausia jo filosofiška ir anti-religiška poema, *Le pour le Contre*, sekė.

Begyvendamas Anglijoj Voltaire išmoko anglų kalbą ir parašė du žymiu straipsniu—vieną apie epiškąją poeziją, antrą—apie Francuzijos revoliuciją, kuriuodu ji augštai iškėlė. Šiuodu straipsniu sekė poema *La Henriade*. Francuzijos valdžia ir kunigija sujungė kruvon visas pajiegas, idant neįleisti Francuzijon *Le Henriade*, tečiau poema stebuklingu keliu prasiplatino ne tik Francuzijoje, bet ir po visą Europos kontinentą. Mat, "užgintas vaisius gardus." Be to, parašė laiškus, kuriuos pirmiausiai išleido anglų kalboje. Jis juose apibudino religijos toleranciją, ypotos laisvę, reikalavo žmoniškesnės valddžios ir daugiau laisvės visuose žmonių sluogsnuose. Šie jo laišakai padarė perversmę augštesniuose valddžios ir kunigijos sluogsnuose ir sukėlė nemažą revoliuciją žmonių protuose. Už juos autorius, kuomet sugrįžo Francijon, ko-tik per plauką nepateko nuožmion Bastilijon.

Begyvendamas Paryžiuje parašė: *Brutus*, *Laire*, *Sémiramis*. Budamas su Madame Châtelet su jos pagelba išvertė iš anglų kalbos. Newtono *Principia*, už

kurią Francuzijos apšviestunija Voltaire'į pagerbė. Be to jis išleido *Elements de la philosophie de Newton*. Vokietijoj budamas 1751 m. Leipzig'e išleido *Siècle de Louis XIV*. Tai klasiškas istorijos veikalas, kuris turėjo didžiausį tarp žmonių pasisekimą.

Voltaire, apsigyvenęs Ferney, pirmiausia išleido labai svarbią istoriją, *Essai sur histoire générale et sur les moeurs et l'esprit des nations*. Čia bagyvendamas jis išleido visus veikalus, išimant filosofijos žodyną—*Dictionnaire philosophique*.

Toliau Voltaire pašventė visas savo jiegas, gabumus ir žinią kovai su regilišku netolerantiškumu, religišku fanaticizmu; kovai su tikėjimu į stebuklus ir platinimui išminties.

Rašė po įvairiais pseudonimais (slapyvardžiais) trumpučiuokus veikalus, nes buvo įsitikinęs, kad žmonės ilgų veikalų nemyli skaityti. Prieš jo protavimą ir išvedžiojimus niekas negalėjo atsilaikyti. Kad ir didžiausią religišką fanatiką jis giliomis ir aiškiai išreikštomis mintimis bei išvedžiojimais pilnai patraukdavo savon pusėn. Voltaire—didžiausi Francuzijos kunigijai ir prietarais besiremiančiai religijai nuodai.

Kuomet mirė Francuzijos karalius Louis XV, o Louis XVI neturėjo galės uždrausti tai, ko jis nenorėjo, 1778 metais Voltaire'io draugai pakvietė jį atvažiuoti Paryžiun. Jis atvažiavo. Paryžiečiai sutiko jį su ištiestom rankom ir neapsakomu entuziazmu. *Théâtre Français* jo stovintį bustą, pažymėjimui šio linksmo nuotikio, entuziastika žmonių minią Voltair'io akyvaizdoje, apvainikavo. Žmonių rykavimui, džiaugsmui nebuvo galo.

Voltaire mirė gegužio 30 d., 1778 m. Tapo iškilmingai palaidotas Panthéone, kur jis ir dabar, sakoma, miega.

Kaukas.

MINTIS.

Garsus anglų biologas Huxley pasakė: "Jei ypata negali dirbti protiškai be stimuliatorių, ji geriau turi dirbti fiziškai. Yra tai gamtos ženklas, kuris reiškia, kad gamta nenorėjo, idant ypata būtų protišku darbininku."

Alfred Binet savo veikale *Mikroorganizmų Psichiška gyvybė* tikrina ir priparodinėja, kad psichologiška gyvybė prasideda gyvenančiame protoplazme.

"Man matos—sako profesorius Huxley,—kad žymiausias devyniolikto šimtmečio charakteris yra tai mokslinės dvasios augimas, užsigėdimas moksliskomis metodomis išrišti visas problemas—užduotis, kurios suko žmonių protus; numetimas tų tikėjimų, kurie pasirodė, kad negali eiti drauge su nevaržomu protavimu."

Apie gyvatą a. a. jaunas poeta Ed. Steponaitis N. P. Ogariov'o žodžiais štai kaip prasitarė:

Kaip garsas, virpantis erdvybėj,

Kaip tekanti srovė greita,

Kaip blyksinti ugnis tamsybėj,

Išnyks mūsų gyvata.

Bet garsas gimė juk troškimais,

Srovė valia juk apimta,

Ugnis sublizgo įkvėpimais...

Ir štai kas gyvata!*)

Nusiskundimai.—Tuli sako, kad už lietuviškus tokius mažus laikraščius ir magazinus reikia mokėti tiek daug pinigų, kuomet už angliškus, vokiškus bei francužiškus ir rusiškus daug kartų didesnius reikia mokėti daug mažiau.—"Kas teisybė, tai ne melas." Tečiau turėkime akyvaizdoje tai, jog kudiškis pirmiau turi išaugti ir subręsti, o tik tada užsiimti rimtais ir sunkiais darbais. Musų spauda kaip tik yra kudiškystėje, todėl ir negalime norėti, kad ji susilygintų su kitų kulturingų tautų spauda. Kitą kart ir anglų, ir amerikiečių, ir vokiečių, ir francužių, ir rusų, ir kitų nūdien labai kulturingų tautų spaudos buvo kudiškystėje. Tik, suprantama, tas atsitiko jau keletas šimtmečių atgal. Lietuvių spauda, kaip žinome, tik vienuoliktas metas, kaip pradėjo plačiai veikti. Pas mus ji dar netik nėra atsakančiai susitvarkiusi, bet ir žmonės, plačioji liaudis, nėra pripratusi prie spausdinto žodžio.

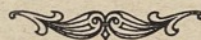
Visą tai turėdami akyvaizdoje negalime nusiškųsti, kad lietuvių kalboje spausdintos kningos bei kitoki raštai yra brangūs.

Geras Laikraštis.—Kaip žuvis negali gyventi be vandens, kaip gyvas sutvėrimas negali apsieiti be maisto, lygiai taip apšviestas žmogus negali apsieiti be *gero* laikraščio arba magazino. Vienas iš geriau-

sių, rimčiausių ir populiariškai-moksliskų magazinų yra *Laisvoji Mintis*. Todėl skaitykite, remkite ir platininkite *Laisvąją Mintį*.

Tikrinimai.—Socialistai sako, kad Suv. Valstijos per metus padaro turto už \$24,000,000,000. Gi jie galėtų padaryti jo už \$36,000,000,000. Ir štai kokiu būdu:

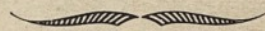
Kadir geriausiais laikais Suv. Valstijose bedarbių randas mažiausiai apie 3,000,000 ypatų. Imant atidom, kad viena ypata, aprupinta gerais darbo įrankiais, per metus padaro turto arba prekių vertės \$4,000. Dabar aišku, jeigu visuomet esti 3,000,000 asmenų bedarbo kiekvienas iš jų per metus padarytų prekių vertės \$4,000, todėl galop pasilieka paprasta aritmetika $\$4,000 \times 3,000,000 = \$12,000,000,000$. Už šiuos dolerius, jie sako, galima būtų nupirkti duonos, drapanų ir kitų gyvenime reikalingų daiktų tiems, kurie negali dirbti.

Prisiustos Paminėjimui Kningos.

KAIP PASIMOKINUS PLAUKTI. Parašė J. O. Širvydas. Spausdinta 1914 m., Žemaičio ir Bačiuno spauda. Išleista "Jaunosios Lietuvos" kaštais. Kaina 20c.

Giuseppe Mazzini ŽMOGAUS PAREIGOS. Pagal Everyman's Library Leidinį vertė V. K. R. Kaina \$1.00. *Ateities* spauda ir leidinys, South Boston, Mass., 1914 m.

KLaidų Atitaisyimas.

Laisvosios Minties 56 No. įvyko kelios klaidos, kurias reikia neatbutinai atitaisyti.

Straipsnyje *Idealas*, pusl. 1323, pirmo skyltin, antrame paragrafe nuo apačios, atspausta gyvumui, turi but *gyvunui*.

Kruvinasis Lietuvos Laikmetis, pusl. 1325, antron skyltin, pirmame paragr. nuo virš. išleisti šie žodžiai: *įvesdinti maskoliškumo dvasią, pakaros ir padonystos dvasią*.

Pusl. 1326 atspausta alkoholis, turi but *alkoholis*.

Pusl. 1328, antrame paragrafe nuo apačios atspausta: "atidengimo darbas Tortugas'o Laboratorijos," turi but... Tortugas'o Laboratorijos.

Šis Bei Tas iš Chronikos, paskutiniame paragrafe, atspausta 'dienos problemas,' turi buti dienos *problemas*.

Pusl. 1341, ketvirtame paragrafe nuo apačios, antron špalton, yra išleisti šie žodžiai: ...laikė savosios frakcijos *posėdžius*. *Šį savo pasielgimą parėmė tu, kad socialistai neprileidę jiems bendrame politiskame seime svarstyti*, etc.

Pusl. 1343 pirmo špalton, pirm. paragrafe nuo apačios išleista *universitatės*."

*) Ed. Steponaičio Raštai pusl. 24.

Kiekvieno mokančio skaityti lietuvių yra neatbutina pareiga skaityti ir platinti sekančius raštus:

Lietuvių Tauta Senovėje ir šiandien, yra rimčiasis ir didžiausias istoriškas veikalas lietuvių kalboje, kurį kiekvienas lietuvis turi neatbutinai perskaityti. Parašė Dr. J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50. Visi trys tomai	\$4.50	Dievo Piktadarystė, parašė Sabastijonas Faure.10
Spėka ir Medega, kas nori apsipazinti su gamtos pamatiniais įstatymais ir medžiaga, teskaito šią knygą. Kaina be apdarų \$1.50; apdaryta	\$2.00	Politiškoji Ekonomija, kningelė, kurią kiekvienas darbininkas ir pramonininkas turi perskaityti. Pagal drą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauškas.25
Inkvizicija, labai žingeidi ir tikrais faktais paremta, Kn. V. Dembskio parašyta, kninga. Kiekvienam reikia ją perskaityti. Kaina	\$1.25	Tabakas, kaip jis žmonėms kenkia. Liaukime Rukę! yra nauja ir pamokinanti kningelė. Kaina10
Kankintiniai ir kankintojai už mokslą, kas nori žinoti tikrą teisybę, kaip kitą kart mokslininkai buvo kankinami, lai perskaito šią labai žingeidžią kningelę. Kaina	\$1.00	Lietuviai Amerikoje sutrauka D-ro J. Šliupo kalbos laikytos 5 dieną birželio, 1910 mete, Chicagos mieste.10
Iš Ko Kyla Melai ir skriaudos žmonijoje? Kiekvienas privalo perskaityti. Kaina75	Mažoji arba Prusiškoji Lietuva 19 šimtmeityje, parašė D-ras J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinyje.10
Tikri ir netikri šventieji, labai akyva kningelė.25	Kun. Vienožinskis ir jo dainos; tai kningelė, kurioje žingeidžiai nupiešta didžiausio mūsų poeto-lyriko gyvenimas, charakteris ir jo dainos. Parašė Kl. Jurgelionis.10
Kaip Maskolija Persekiojo Lietuvą, čia daug išreikšta teisingų mūnčių apie maskolius ir nelaimingą Lietuvą. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" papiešė Kun. V. Dembskis.10	D-ro J. Šliupo Paveikslas.10
Kaip geriausiai Laidoti Numirėlį, įdomi ir moksliška kningelė. Piešinys D-ro L. Wahlan iš angliško išguldė Kun. V. Dembskis.10	Išganymas Vargdieno.25
Ar Vyskupas Valančius Nebuvo Villugiu Lietuvystės? Labai naudinga kningelė. Parašė Kun. V. Dembskis. Kaina15	Imtynės Varguolių su Bagočiais.10
Užmušimas Caro Aleksandro II, parašė Jonas Gražys. Maskolių Naguose. Tikras atsitikimas, atpasakotas D-ro J. Šliupo. Knigėlė verta perskaitymo.10	Lietuviai, Ar Gerai Keliais Žengiamo Priekyn? Yra tai nuoširdus atsikreipimas į lietuvius. Kiekvienas, kuris perskaitys kningelę, nesakys, kad veltai laiką praleidęs.15
		Vienakis.5
		Koks Privalo Buti Vaikų Auginimas ir Auklėjimas, šią kningelę turi perskaityti netik tie, kurie augina vaikus, bet ir tie, kurie nori žinoti, kaip privalo buti vaikai auginami, idant jie išaugtų dorais žmonėmis. Parašė D-ras J. Šliupas25
		Reikalingi agentai čia surašytų kningų platinimui. Perkupčiams duodame gerą nuosimtį. Su visokiais reikalais kreipkitės.	

"LAISVOJI MINTIS"

2627 Calumet Avenue,

Chicago, Illinois

arba

DR. J. ŠLIUPAS,

1419 N. Main Street,

Scranton, Pa.

Namas be kningos, tai mokykla be mokytojaus.

Laisvoji Mintis FREEDOM OF THOUGHT

A popular scientific monthly in the Lithuanian Language.

Published by Zigmund Vitkauskas.

Subscription rate in U. S.

One year	\$2.00
Six months	1.00
Single copy	20c.

Advertising rates on application.

All communications should be addressed:

"LAISVOJI MINTIS"

2627 Calumet Ave.,

Chicago, Ill.

Laisvoji Mintis,

mėnesinis mokslo, politikos, literatūros ir dailės laikraštis, leidžiamas Zig. Vitkausko.

Kaina metams	\$2.00
Pusei metų	1.00
Pavienis numeris	20c.

Užsieniuose

Kaina metams	\$2.50
Pusei metų	1.25

Visokiuose reikaluose rašykite:

"LAISVOJI MINTIS"

2627 Calumet Ave.,

Chicago, Ill.